

A sepia-toned portrait of a man with a mustache and goatee, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. The man is looking slightly to the left of the camera. The text is overlaid on the lower portion of the image.

TRIDESET LET
GIMNAZIJE
V STIČNI

TRIDESET LET
GIMNAZIJE
V STIČNI

Izdala: Gimnazija Josipa Jurčiča, Stična
Založilo: Industrijsko montažno podjetje, Ljubljana
Tisk: Učne delavnice, Ljubljana
Ljubljana, maj 1975

Naš samoupravni sistem nosi v sebi novo razsežnost človekove svobode pri oblikovanju bodočnosti, kar mu nalaga odgovornosti za uspeh vsega, o čemer odloča. Vse to pa zahteva znanje in zopet znanje. Izobraževanje pojmuje kot sestavni del materialne in družbene reprodukcije in kot pomemben dejavnik družbeno-ekonomskega in kulturnega razvoja.

Z rastjo naše družbe se je bogatila tudi naša šola. Spoznanje, da sta človek in narod toliko bolj svobodna, kolikor bolj imata razvito svojo umetnost, svoj jezik, svojo kulturo in znanost, je rodilo vrsto kulturnih institucij, tako tudi gimnazijo v Stični. Njen začetek je bil podoben začetku številnih drugih šolskih, kulturnih in znanstvenih zavodov v domovini. Nastopiti je moral pravi čas in gimnazija v Stični je na široko odprla vrata dolenjskim dijakom. Odprla jih je mlademu človeku v novi družbeni ureditvi, za katero so se žrtvovali njegovi starši, da bi mu ustvarili pravičnejše in napredne pogoje študija, dela in življenja.

Svoje napore za kvalitetnejši pouk je gimnazija vedno povezovala s skrbjo za celovito rast svojih učencev. Zato je bila njena dejavnost tudi v občinskem in širšem družbenem merilu močno opazna. Znanstveno tehniška revolucija in nenehni družbeni premiki terjajo svoje. Gimnazija ne sme in ne more zaostajati. Ni le pomembno, kako mladega človeka usposobiti, da bo uspešno študiral in si pridobil ustrezen poklic. Prav toliko pozornosti je treba v vzgojno-izobraževalnem procesu posvetiti oblikovanju humanih odnosov in svobodne osebnosti, ki se bo zavestno, prizadeto in ustvarjalno vključila v življenje in delo, v naša skupna prizadevanja za boljši in srečnejši jutrišnji dan.

Gimnazija v Stični od dneva ustanovitve opravlja zelo pomembno nalogo. Več sto dijakov, ki so uspešno končali šolanje na gimnaziji, je nadaljevalo študij na raznih višjih in visokih šolah ter zaseda danes pomembna mesta v naših delovnih organizacijah. Veliko je tudi takih, ki so po veliki maturi takoj odšli na delo in so danes marljivi in sposobni delavci naše samoupravne družbe.

Za našo občino pomeni praznovanje 30-letnice obstoja gimnazije, edine srednje šole na našem območju, pomemben dogodek še posebno zato, ker je ta ustanova rastla in se razvijala hkrati z rastjo gospodarske moči in samoupravnih družbenih odnosov v naši občini. Prijetna je misel, da lahko praznovanje 30-letnice gimnazije povežujemo s praznovanjem 30-letnice osvoboditve, praznovanjem dne, ko si je mali narod v osrčju Evrope priboril pravico do življenja in častno mesto med narodi.

Ko izrekamo gimnaziji in njenemu kolektivu čestitke ob 30-letnici delovanja, želimo, da bi tudi v bodoče vzgajala in oblikovala naš mladi rod, ki bo nosilec gospodarskega in kulturnega razvoja kraja, iz katerega izhaja.

V aprilu 1975

Skupščina občine
Grosuplje

JOSIP JURČIČ

»...Pisal je iz naroda za narod, to ga je približalo ljudstvu in ga priljubilo tako kmetu kot izobražencu. Na splošno se ni dotikal velikih vprašanj, ki so vznemirjala njegovo dobo, risal nam je bolj vnanjo podobo življenja, toda iz vseh njegovih del veje topla ljubezen do naroda, posebno do preprostega človeka, do vseh ,ponižanih in razžaljenih', ki jih brani pred samovoljo surove sile. Vedeti moramo, da delo za Jurčiča ni bilo lahko; on je v našem pripovedništvu šele krčil pot v pusto, zaraslo celino, oral je prve brazde. Poznejši pripovedniki so ga v marsičem prekosili, toda glede poljudne izbire snovi iz narodovega življenja in iz njegove preteklosti, glede slikanja zdaj že izginulih vaških posebnosti in čudakov, glede pristnosti kmečkega izražanja še nihče ni prekosil Jurčiča, mojstra slovenske poljudne povesti in začetnika slovenskega romana.«

(France Bevk 1944)

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA PROSVETO IN KULTURO

GIMNAZIJA STIČNA

JE Z ODLOČBO REPUBLIŠKEGA SEKRETARIATA ZA PROSVETO IN KULTURO

ŠT. 022 - 39/65 Z DNE 23. 11. 1966

VERIFICIRANA

GIMNAZIJA JE IZPOLNILA POGOJE, KI JIH DOLOČA NAVODILO
ZA VERIFIKACIJO IN O VERIFIKACIJI GIMNAZIJ

V LJUBLJANI, DNE 20. MAJA 1967

REPUBLIŠKI SEKRETAR

(Posnetek verifikacije)

SNOVANJE GIMNAZIJE V STIČNI

Na ozemlju, ki je po razpadu Italije bilo osvobojeno, so bili večji kraji na Dolenjskem in Notranjskem z obstoječimi srednjimi šolami: Novo mesto in Kočevje, ki sta imela meščansko šolo in gimnazijo, in Ribnica, Šmihel pri Novem mestu in Črnomelj, kjer so delovale meščanske šole.

Upravna komisija za osvobojeno slovensko ozemlje je po svojem odseku za narodno vzgojo in prosveto sklenila obnoviti pouk na obstoječih srednjih šolah. Referent za srednje šole je obiskal osebno vse navedene šole in našel pripravljenost, da pod novim vodstvom, po novih načrtih in po novih smernicah začno šolsko leto 1943/44. Šolsko leto naj bi srednješolski zavodi začeli s 1. oktobrom. Predmetnik je razumljivo bil spremenjen. Novost je bila ruščina kot prvi tuj jezik od I. do VIII. razreda. Kot drugi tuj jezik je bila uvedena angleščina od V. do VIII. razreda. Srbohrvaščina je dobila ponovno svoje mesto v nižjegimnazijskih razredih. V programu je ostala tudi latinščina, ki so jo poučevali od V. do VIII. razreda. Nov predmet, namenjen nacionalni in politični vzgoji, je bila zgodovina OF, ki so jo poučevali od I. do VII. razreda. VIII. razred tega predmeta ni imel, ker je bilo računati, da so fantje mobilizirani, dekleta pa vključena v aktivistično delo. Drugi predmeti so se v glavnem poučevali po starem predmetniku.

V septembru so se srednje šole, vsaka po svojih krajevnih možnostih, pripravile na novo delo. Vendar je skorajšnja nemška ofenziva sredi oktobra 1943 začetek šolskega leta ali zavrla ali sploh onemogočila.

Upravna komisija je sklenila ustanoviti tudi novo nižjo gimnazijo v Stični. Informacijo o snovanju gimnazije v Stični sta mogla napisati prof. Viktor Smolej, ki je bil v Upravni komisiji za osvobojeno slovensko ozemlje v prosvetnem odseku referent za srednje šole in je osebno oktobra 1943 obiskal Stično, in prof. Vlasta Tominšek.

Prof. Viktor Smolej se spominja dogodkov takole: »Prostori nove nižje gimnazije naj bi bili v stiškem samostanu. Njene učne moči naj bi bili profesorji Jule Verbič, Marija Smrke in Vlasta Tominšek, med duhovniki begunci, ki so imeli zavetje v samostanu, pa bi mogla biti v pomoč na strani OF stoječi pisatelj Fran Ksaver Meško in poznejši slovenjegraški župnik Jakob Soklič. Nemška ofenziva je ustanovitev gimnazije in njeno delo preprečila. Da bi bil izdan odlok o ustanovitvi gimnazije, se ne spominjam, zdi se verjetneje, da se to ni zgodilo. Zadostovalo je pač neposredno naročilo predstavnika tedanje ljudske oblasti.«

Prof. Vlasta Tominšek pripoveduje o namerah in pripravah za ustanovitev in organizacijo gimnazije v Stični naslednje: »Težke prehrambene razmere, duševne depresije v okupirani Ljubljani in nesreča v družinskem krogu so mi narekovale, da si poiščem potrebnega oddiha. Po končanem šolskem letu 1942/43 (bila sem zaposlena na klasični gimnaziji), sem odšla v Višnjo goro, kjer je bil pred vojno moj brat odvetnik. Za časa vojne je seveda delo v Višnji gori opustil

in se preselil v Ljubljano, ostali pa so nam vendarle z Višnjo goro stiki in zveze. Brat je živel v Codellijevem gradu, v neposredni mestni soseščini, kjer je imel stanovanje, oskrbo pa pri oskrbniški družini Normali. K tem znancem sem se mogla zateči. Bila sem pri njih čez poletje in še septembra, tudi po kapitulaciji Italije, ker so se pretrgale železniške zveze z Ljubljano. Moji gostitelji so bili vključeni v OF, enako tudi kmet Novljan v soseščini. Udeleževala sem se sestankov in mitingov v Višnji gori.

Verjetno oktobra je prišel h kmetu Novljanu eden vodilnih višnjegorskih aktivistov. Bil mi je neznan, saj sem bila v kraju tujka. Dejal je: 'Profesorji naj ostanejo na osvobojenem ozemlju in naj se ne vračajo v mesto, ki so ga zasedli Nemci. Dobili bodo namestitev na našem osvobojenem ozemlju.' Kakšnih deset dni po sestanku pri Novljanu nas je šla skupina v Stično v samostan. Ne spominjam se nobenega od tedanjih soudeležencev, ker jih osebno nisem poznala. Juleta Verbiča v tej skupini ni bilo, zakaj edino njega bi bila poznala. Šli smo v Stično, da si ogledamo prostore, ki naj bi jih dal samostan za snovano gimnazijo. Namera, da se ustanovi gimnazija, mi je bila jasna. Opat v samostanu nas je prijazno sprejel in nam razkazal prostore, pripravne za šolski pouk, ki bi jih bil pripravljen samostan dati brez vsega na razpolago. To je moglo biti v mesecu oktobru 1943 pred nemško ofenzivo. Ko so Nemci zasedli strateško železniško progo Ljubljana—Novo mesto, ni bilo več govora o stiški gimnaziji. Sama nisem upala iti na osvobojeno ozemlje in sem se v skupini vaščanov ali meščanov 11. novembra 1943 odpravila iz Višnje gore peš v Ljubljano.«

O stvarnem prizadevanju za ustanovitev stiške gimnazije nesporno govori tudi poročilo, ki ga je Vilko Kolar, od konca septembra 1943 nadzornik za osnovno šolstvo v okrožju Grosuplje, naslovil dne 13. julija 1944 na odsek za prosveto v oddelku za šolstvo pri SNOS. Ustrezni odstavek o šolstvu, osnovnem in srednjem, se glasi:

»Z organizacijo šolstva smo pričeli v bivšem stiškem okrožju že pred nemško ofenzivo. Uredili smo vse potrebno, imeli smo že šolske mitinge in vse pripravljeno za pričetek šolskega pouka. Takratna Upravna komisija za osvobojeno slovensko ozemlje je nastavila učiteljstvo, kolikor ga je bilo na osvobojenem ozemlju. Tik pred pričetkom pouka se je pričela nemška ofenziva, ki je preprečila vse načrte. V Stični smo imeli v načrtu ustanoviti nižjo gimnazijo, ker se je prijavilo okoli 100 učencev, a je ofenziva preprečila naš načrt. Imeli smo že nastavniški kader in prostore.«

Upravičeno torej lahko pomaknemo rojstno leto stiške gimnazije v leto 1943. Le nepredvideni vojni dogodki so žal preprečili njeno delovanje in postavili njen začetek v leto 1945.

Po končani vojni je Slovenski poročevalec objavil v št. 119 dne 6. sept. 1945 naslednji odlok:

Uredba o gimnazijah v šolskem letu 1945/46

Člen 1. Na ozemlju federalne Slovenije se v šol. l. 1945/46 ustanove naslednje gimnazije:

.....
v ljubljanskem okrožju: Stična, mešana nižja nepopolna gimnazija, r. I.

Člen 11. Ta uredba stopi v veljavo z dnevom objave v Uradnem listu. Ljubljana, dne 3. sept. 1945

Minister za prosveto
Ferdo Kozak -

Tako so se uresničila prizadevanja za ustanovitev gimnazije v Stični in začelo njeno bogato delovanje.

Zahvaljujem se vsem, ki so pomagali pri sestavi tega članka in dali na razpolago vso dokumentacijo, in sicer: prof. Viktorju Smoleju, prof. Vlasti Tomiškovi in Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

Zbral in uredil: Gregor Ficko

TRIDESET LET GIMNAZIJE V STIČNI

Gimnazija Josipa Jurčiča Stična, ki je to ime dobila za občinski praznik leta 1970, praznuje v letošnjem letu 30-letnico svojega obstoja, 25-letnico višje gimnazije in 20-letnico prve mature. V Sloveniji imamo precejšnje število gimnazij, ki so starejše in častitljivejše, vendar je v kulturni in šolski zgodovini našega naroda tudi ta obletnica pomemben kulturni jubilej. Najpomembnejši pa je seveda za občino Grosuplje, saj je gimnazija v Stični edina srednješolska ustanova ne samo v občini, temveč na vsem področju od Ljubljane do Novega mesta in Kočevja. Rodil jo je osvobodilni boj s svojimi revolucionarno vsebinskimi premiki ni zmagovitim zaključkom. Že v času ljudske revolucije je bil v odborih stiško-grosupeljskega okrožja sprejet sklep, da se po osvoboditvi ustanovi na področju Stične gimnazija. Leta 1945 se je to uresničilo z ustanovitvijo nižje gimnazije v Stični, na kateri je bil prvič pouk 5. novembra 1945. 19. 6. 1950 je bila nižja gimnazija preimenovana v popolno srednjo šolo. Dežela »desetega brata« je tako dobila svoj srednješolski vzgojno-izobraževalni zavod, ki je v letih svojega obstoja opravil za ta predel revne Dolenjske pomembno kulturno poslanstvo.

Gimnazija v Stični je pričela z delom v najtežjem in najbolj burnem obdobju povojne graditve, v času, ko smo pričeli oblikovati in graditi nov družbeni red, v času, ko je kultura postala last delovnega ljudstva in dostopna ljudem vseh slojev in iz vseh krajev. Nekoč je bilo šolanje na gimnaziji predrago in predaleč, da bi ga zmogli vsi, ki so bili nadarjeni in sposobni, zato je pomen gimnazije, ki jo obiskujejo dijaki iz predela od Grosupljega do Trebnjega in od Suhe krajine do Temeniške doline, tem večji. Če bi na tem področju ne bilo gimnazije, bi marsikdo od 462-ih stiških maturantov, od katerih jih je 245 že diplomiralo na višjih in visokih šolah, ne imel niti srednješolske izobrazbe.

Bogata je prehojena pot stiške gimnazije od nepopolne srednje šole do zavoda, ki ga letos zapušča že dvajseti letnik maturantov. V Uradnem listu (Slovenski poročevalec št. 119) 6. 9. 1945 je izšla uredba o gimnazijah, s katero je bila med drugimi ustanovljena tudi v Stični »mešana nižja nepopolna gimnazija«. Z rednim delom je gimnazija začela 5. 11. 1945. — Prvo šolsko leto na državni nižji gimnaziji v Stični se je pričelo s slovesno otvoritvijo v Domu ljudske prosvete v Ivančni gorici. Ta je bila združena s čajanko, ki jo je pripravila AFŽ Ivančne gorice za vse dijake in osebje, ki so ga otvorili: Mirko Leder kot delegat, Nada Leder, Ana Gabrijel, Anka Kerenc in Ciril Murnik, — je zapisano na prvi strani šolske kronike. Prve prostore je šola dobila na »Marofu«, kjer so bili že tudi prvi tečaji in izpiti za tiste, ki so zaradi vojne izgubili možnost rednega šolanja (takrat je bil delegat prof. Lojze Uršič). Že prvo leto je bil gimnaziji priključen tudi internat. Prostori za dekleta so bili pri »Štefku« na Hudem, kjer sta bili tudi učilnica in kuhinja, za fante pa v gospodarskem poslopu dr. Fedrana. Na šoli je bilo vpisanih v treh razredih nižje gimnazije

109 dijakov. Pogoji dela so bili slabi, vendar so prvi učitelji z veliko mero optimizma zaozrli v ledino. Poleg rednega pouka so že delali razni učni in interesni krožki (literarni, likovni, šahovski itd.). Šola skoraj ni imela učil. Dijaška knjižnica je štela ob koncu I. polletja 56, učiteljska pa 9 knjig.

To stanje se je postopoma izboljševalo. V naslednjem šolskem letu 1946/47 sta se šola in internat preselila v stoletni stiški samostan, kjer so nekoliko preuredili prostore v zunanjem traktu. Število dijakov se je povečalo — gimnazija je že imela 7 oddelkov (tri oddelke prvega, dva oddelka drugega in po en oddelek tretjega in četrtega razreda) — in rastle tudi v naslednjih letih (v šolskem letu 1947/48 je bilo sedem oddelkov, v šolskem letu 1948/49 osem in v šolskem letu 1949/50 devet oddelkov). Prva leta delovanja gimnazije so bila težavna tudi zato, ker so se tako učiteljski kot vodstveni kader zelo hitro menjavali (ravnatelji: prof. Klotilda Pavlič, prof. Ciril Murnik, prof. Janez Tomšič, prof. Sabina Podboj).

Življenje in delo šole pa je postajalo vse bogatejše in plodnejše in 19. 6. 1950 je takratno ministrstvo za prosveto izdalo sklep, »da se nižja gimnazija v Stični pretvori v višjo gimnazijo s šolskim letom 1950/51 tako, da se otvori v začetku šolskega leta 1950/51 IV. razred« Četrty razred je bil po reformi v šolskem letu 1947/48 že prvi razred višje gimnazije. S tem se je začelo novo obdobje v razvoju gimnazije. Gimnazija Stična je tako imela v šolskem letu 1950/51 osem nižjih in dva višja oddelka s 377 dijaki. Ravnatelj je bil takrat prof. Miran Vardjan, poučevalo pa je 14 profesorjev in predmetnih učiteljev. Gimnazija je odslej vsako leto pridobila en razred višje gimnazije, vendar je skupno število dijakov padlo, kar je bila posledica spremenjenega režima štipendiranja. V šolskem letu 1952/53 je po reformi četrti razred spet postal del nižje gimnazije, v šolskem letu 1954/55 pa je bil na stiški gimnaziji prvič odprt osmi razred. Junija 1955 je bila tako v Stični prva matura. To je bil velik dogodek za dijake in učitelje. Zrelostni izpit je opravilo 18 maturantov. Nato je vsako leto zapustilo gimnazijo okrog dvajset maturantov, ki so v večini nadaljevali študij na višjih in visokih šolah. Leta 1953 se je vrnil v Stično in bil devet let ravnatelj gimnazije prof. Mirko Leder. Gimnazija je vse do leta 1958 imela osem razredov. Notranje življenje je bilo vsestransko razgibano in bogato. Izvenšolska dejavnost se je razmahnila v okviru raznih krožkov in pevskega zbora, ki je deloval najprej v nižjih, od leta 1957 naprej pa pod vodstvom prof. Cilke Žagarjeve tudi v višjih razredih gimnazije. Mimo gimnazije niso nikoli šli spominski dnevi in prazniki. Vse so počastili z internimi in javnimi proslavami. Mladi liteřati so leta 1956 začeli izdajati glasilo Iskre, ki je prineslo nekaj zelo kvalitetnih prispevkov. Pomembno je bilo delovanje dramske skupine, ki jo je več let vodila prof. Anka Debevec. Med drugim so uprizorili Molierovega Skopuha, Cankarjevega Kralja na Betajnovi, Gogoljevega Revičorja, Nušičeve Žalujoče ostale itd. Tudi športna dejavnost je bila zelo razgibana. Gojili so odbojko, rokomet, streljanje in namizni tenis, vrstili so se razni baletni in telovadni nastopi.

Leta 1958 je bila na Slovenskem izvedena šolska reforma. Njen namen je bil prilagoditi šolski sistem družbenim interesom in na nižji stopnji uvesti enotno izobraževanje za vso mladino. Popolne osnovne šole so postale osemletne s tem, da so vključile v svoj sestav prve štiri razrede dotedanje osemrazredne gimnazije. Gimnazija pa je obdržala le štiri višje razrede in se tako izenačila z ostalimi srednjimi šolami. V šolskem letu 1958/59 je tako imela gimnazija Stična le štiri razrede s 97 dijaki in 6 učnih moči. Vzgojno-izobraževalne naloge, ki jih je dobila reformirana gimnazija, pa so bile mnogo širše in zahtevnejše kot v

starem sistemu. Matura je bila zamenjana z zaključnim izpitom-izdelava in zagovor seminarske naloge. Sprejemni izpiti so bili odpravljeni in šola je sprejemala dijake na podlagi razpisa, vendar se število stiških gimnazijcev v naslednjem šolskem letu ni bistveno dvignilo (100 učencev).

Kljub aktivnemu delu je na šolo legla negotovost. In res je OLO Ljubljana 3. julija 1960 sprejel sklep, da se predlaga Izvršnemu svetu LS LRS postopno odpravo gimnazije Stična. Na podlagi tega sklepa v šolskem letu 1960/61 ni bilo vpisa v I. razred gimnazije, pač pa je bila ustanovljena srednja kmetijska šola, ki je imela prostore v istem poslopju kot gimnazija. V treh gimnazijskih razredih je bilo skupaj 67 učencev, v SKŠ pa 29. Z novim šolskim letom 1961/62 se je SKŠ preselila v Novo mesto (Grm), občina Grosuplje, s katero se je združila občina Ivančna gorica, pa je sprejela sklep, da gimnazija v Stični ostane in da občina prevzema od OLO Ljubljana kot ustanovitelj vse pravice in dolžnosti do gimnazije s 1. junijem 1961. S tem je bil razveljavljen sklep o postopni ukinitvi gimnazije.

Delo v takih okoliščinah je bilo težavno, vendar je število dijakov polagoma naraščalo. S šolskim letom 1962/63 je ravnatelj prof. Mirko Leder odšel v Ljubljano. Njegovo delo je prevzela prof. Cilka Žagar, ki je vodila gimnazijo do začetka šolskega leta 1964/65, ko je postal novi ravnatelj gimnazije Stična prof. Lojze Šonc. V tem času so republiški predstavniki organi sprejeli resolucijo o vlogi in nalogah gimnazije. Resolucija je postavila družbo in učitelje pred novo nalogo-izpolnitev zahtev za verifikacijo gimnazije. Nova šola mora ob spremenjenih materialnih razmerah spremeniti tudi način dela, uvesti predvsem seminarsko, laboratorijsko in proizvodno delo. V decembru 1962 je stiška gimnazija pripravila in poslala svetu za šolstvo SRS zahtevek za verifikacijo z vso potrebno dokumentacijo. Septembra 1963 je bila pogojno verificirana. Odločba o pogojih, ki jih mora izpolniti, je nalagala gimnazija, da mora do 19. 9. 1965 urediti laboratorij in kabinete ter izpolniti pogoje glede učnega kadra in organizacije vzgojno-izobraževalnega dela.

V šolskem letu 1963/64 v Stični ni bilo četrtega razreda in mature. Prvi razred pa je imel paralelko. Dijaki so bili zelo delavni na vseh področjih, zlasti na kulturno-prosvetnem. Prvič so tudi tekmovali za Jurčičevo bralno značko (48 tekmovalcev). To tekmovanje je odslej vsako leto. Razvoj našega samoupravnega sistema je zahteval nove spremembe v šolstvu. Z delom so prenehali šolski odbori in šola je prešla z družbenega upravljanja k samoupravljanju. Vsi člani delovnega kolektiva imajo pravico in dolžnost sodelovati pri upravljanju in tvorijo z zunanjimi predstavniki delovno skupnost. Skupščina občine Grosuplje je aprila 1964 potrdila statut gimnazije. V šolskem letu 1964/65 je imela gimnazija šest oddelkov in spet četrti razred in tako je bila tudi v Stični spremenjena matura — poleg seminarske naloge še izpit iz slovenskega jezika, tujega jezika ali matematike in izbirnega predmeta (tak način opravljanja zaključnega izpita je še vedno v veljavi, le da je leta 1969 dodan še izpit iz novejšje zgodovine jugoslovanskih narodov in družbene ureditve, seminarska naloga pa je prenesena v tretji ali četrti razred). V tem šolskem letu je bila zelo aktivna ZMS na šoli — gradili so športno igrišče in urejali smučarsko kočo na Pristavi, med počitnicami pa pomagali pri adaptaciji in urejanju šole za pridobitev verifikacije.

V naslednjih letih, preden je bila 23. novembra 1966 gimnazija verificirana, je bilo spet čutiti težnje za ukinitvev gimnazije ali za njeno priključitev gimnaziji Poljane v Ljubljani, vendar je ostala samostojen zavod, verificirana z odločbo republiškega sekretariata za prosveto in kulturo SRS št. 022-39/65. Na predlog Zavoda za šolstvo je oddelke — bilo jih je sedem — združila v štiri

razrede brez paralelek. Izboljšala se je struktura učnega kadra, se poostiril kriterij ocenjevanja in se še bolj razgibalo izvenšolsko delovanje. V šolskih letih 1968/69 in 1969/70 je bila spet zelo delavna dramska sekcija (Uprizoritve: Sreča na kredit, Zaradi stanovanja itd.). Športna in kulturna tekmovanja ter aktivno politično delo je bilo dokaz, da ima gimnazija važno kulturno in politično poslanstvo na tem področju. Število dijakov je najprej padlo, ko pa so se razmere ustalile, je v naslednjih letih začelo spet naraščati. Za občinski praznik občine Grosuplje, 29. 10. 1970, je gimnazija dobila ime po pisatelju Josipu Jurčiču, rojaku z bližnje Muljave, in proglasila 4. marec, obletnico Jurčičevega rojstva, za »dan šole«, ki ga odslej vsako leto slovesno praznuje.

Ob začetku šolskega leta 1971/72 je odšel na novo službeno mesto ravnatelj prof. Lojze Šonc, za novega ravnatelja pa je bila imenovana prof. Cilka Žagar. Gimnazija je v tem šolskem letu prešla na petdnevni delovni teden. Po nekajletnem premoru je spet odprla dva oddelka prvega razreda. Kot prvi tuji jezik je bila poleg nemščine uvedena tudi angleščina, kar je razširilo možnosti za vpis še na absolvente osnovnih šol Grosuplje in Trebnje (prej le Stična, Višnja gora, Šentvid in Veliki Gaber). Vseh dijakov je bilo na šoli 120. Od izvenšolskih dejavnosti je največ uspeha dosegel pevski zbor, ki je med drugim nastopil na proslavi ob 30-letnici muljavske bitke in na taboru pevskih zborov ob III. kulturnem tednu v Šentvidu, pripravil pa je tudi samostojen celovečerni koncert. Literarni krožek je začel po daljšem premoru spet izdajati gimnazijsko glasilo Iskre. Poleg kluba OZN je začel aktivno delovati tudi marksistični krožek. Ob dnevu mladosti je Industrijsko montažno podjetje (IMP) Ljubljana z livarno v Ivančni gorici prevzelo pokroviteljstvo nad gimnazijo in ob slovesnosti podarilo za opremo biološkega kabineta nekaj mikroskopov.

V šolskem letu 1972/73 je gimnazija prešla v celoti na kabinetni pouk, kar je pomemben prispevek k posodobljenemu pouku. Imela je šest oddelkov in 149 dijakov, v naslednjem letu pa sedem oddelkov in 173 dijakov. V tem letu je pripravila nov statut in z njim uredila širše sodelovanje javnosti z delom šole, saj je dobila svet gimnazije, v katerem so poleg članov delovne skupnosti še zastopniki dijakov, staršev, organizacij združenega dela in krajevnih skupnosti (skupaj 20 zunanjih članov). Ustanovila je tudi svojo osnovno organizacijo sin-

Poslopje, kjer ima v pritličju in prvem nadstropju prostore gimnazija Josipa Jurčiča

dikata (prej v sklopu osn. š. Stična), v letošnjem letu pa po dolgoletnem premoru dobila še samostojno osnovno organizacijo ZK, v kateri delajo tako dijaki kot profesorji. Z novim učnim načrtom je letos v prvi razred uveden nov predmet Samoupravljanje s temelji marksizma. Oboje bo pripomoglo k večji idejnosti pouka in bolj družbeno-politično angažiranemu delu šole. Dijak vedno bolj postaja soustvarjalen subjekt pri uresničevanju učnega programa. Tudi izvenšolsko delo je še vedno zelo pestro in živahno. Vsa interesna dejavnost se odvija v okviru aktiva ZSMS in šolske skupnosti ter ob pomoči profesorjev — mentorjev, ki v delo vlagajo mnogo truda. Poleg dekliškega je ustavljen spet mešani pevski zbor, na novo je formirana folklorna skupina. Dramska skupina se je z igrami Fodor: Matura, Puget: Srečni dnevi ter Štefanec: Včeraj popoldne udeležila tekmovanj v okviru Naše besede, klub OZN pa tekmovanj o poznavanju tradicij NOB in zgodovini delavskega gibanja. Športni krožki sodelujejo na občinskih in področnih športnih tekmovanjih, recitacijski krožek in instrumentalna skupina pa na vseh šolskih in tudi javnih proslavah. V okviru učnih krožkov se dijaki udeležujejo tudi srednješolskih matematičnih tekmovanj in tekmovanj v znanju tujih jezikov. V letošnjem šolskem letu ima gimnazija, prvič odkar obsega samo višje razrede, osem oddelkov in 205 dijakov. S polnim delovnim časom je zaposlenih 12 učnih moči.

Po tridesetih letih obstoja gimnazije v Stični ugotavljamo, da je prehodila sicer trnovo toda bogato pot, na katero moramo biti ponosni. Mnogi stiški maturantje so danes profesorji, inženirji, zdravniki in drugi strokovnjaki in veliko se jih je z diplomami v roki vrnilo v domači kraj in se vključilo v gospodarsko in družbeno življenje domače občine. S tem je šola v celoti izpolnila svoje družbene obveznosti in upravičila svoj obstoj. »Če daš človeku ribo, se bo nasitil enkrat, če ga naučiš ribo ujeti, se bo hranil vse življenje« — je zapisal Kuan-tsu. Od današnjega človeka se zahteva strokovnost, znanje in družbena angažiranost, zato želimo, da bi naša gimnazija tudi v bodoče vzgajala in izobraževala mladino, da bo sposobna ustvarjalno uporabljati dosežke sodobnega znanstvenega in tehničnega razvoja na vseh področjih in obenem usmerjati družbene procese k vse večji humanizaciji medsebojnih odnosov.

Cilka Žagar

Maturitetna izpitna komisija 1. 1957

OD 1945 DO 1975 SO NA GIMNAZIJI DELALI:

Pedagoško osebje

1. Ambrožič Andrej	1967—1968	17. Dovjak Ivan	1954—1955
2. Ambrožič Leopold	1951—1952	18. Eržen Marija	1950—1952
3. Barič Pavel	1965—1966	19. Fekonja Alfonz	1948—1952
4. Bavdež Alojz	1951—1958	20. Ficko Gregor	1972 dalje
5. Biskupski ing. Vitold	1950—1962	21. Fink Marinka	1968—1969
	1961—1962	22. Frumen Rozalija	1973—1974
6. Bizjak Irena	1973—1974	23. Gabrijel Ana	1945—1958
7. Bogataj Ludvik	1970—1972	24. Galič Franc	1955—1955
8. Božič Ljubica	1953—1954	25. Gantar dr. Kajetan	1955—1964
9. Briški Andrej	1953—1954	26. Glavan Mihael	1972 dalje
10. Brunsteiner Tatjana	1957—1960	27. Gorup Ljubomir	1945—1945
11. Budnar Miloš	1970—1970	28. Grebenc Karolina	1960—1961
12. Cankar Marija	1973 dalje	29. Groznik Pavel	1964—1971
13. Čebašek Franc	1951—1953	30. Groznik Rezka	1964—1965
14. Debevec-Oblak Ana	1949—1957	31. Habjan-Glavič Stanislava	1974 dalje
15. Detela-Linhart Katarina	1946—1948	32. Hiti Gregor	1958—1959
16. Devetak Silva	1954—1958	33. Hočevnar Tone	1975 dalje

Maturanti s svojimi profesorji v šolskem letu 1960/61

34. Horvat ing. Anton	1963—1964	64. Lampret Karolina	1955—1958
35. Hribar dr. Mirko	1964—1964	65. Lampret Marjeta	1960—1962
36. Hrovat Alma	1962 dalje	66. Lavrinc Ferdo	1966—1970
37. Hrovat dr. Emil	1947—1954	67. Lavrenčič ing. Borut	1970—1971
38. Hrovat-Jevšenak Slava	1963—1966	68. Lazarini Emilija	1947—1956
39. Humar Frančiška	1955—1956	69. Leder Maja	1955—1955
40. Intihar Jože	1972 dalje	70. Leder Mirko	1945—1946
41. Jamar Marija	1945—1946		1953—1962
42. Jug-Rabič Ljudmila	1952—1956	71. Leder Nada	1945—1946
43. Jevšenak Ludvik	1964—1967		1953—1958
44. Jereb Maja	1971—1971	72. Lesjak Albina	1953—1958
45. Jovan Vinko	1946—1947	73. Liechtenwalner Stane	1964—1965
	1949—1950	74. Logar Ivana	1956—1958
46. Juvan Justina	1953—1954	75. Lojk Leon	1972—1973
47. Kadunc Jelka	1970—1972	76. Lončar Marija	1947—1952
48. Kalan Rudolf	1955—1956	77. Luci-Žbogar Marija	1946—1948
49. Kerenc Anka	1945—1945	78. Luštek Rudi	1970 dalje
50. Keršmanc Ivana	1956—1957	79. Marchiesetti Vera	1954—1956
51. Klanjšek Karel	1949—1950	80. Markelj Janez	1966—1967
52. Kmet Andrej	1966—1968	81. Marn Justina	1965—1966
53. Kočan Vinko	1961—1965	82. Marn Stanislav	1973—1975
54. Komac Vida	1946—1948	83. Matičetov Vida	1946—1947
55. Kopač Vinko	1946—1947	84. Mauer Dušan	1958—1961
56. Košir Nikolaj	1952—1955	85. Mestnik Jože	1972—1973
57. Kotar Srečko	1965—1968	86. Mlinarič Davorin	1968—1969
58. Kotnik Jože	1962—1963	87. Murnik Ciril	1945—1947
59. Krepek Maks	1964—1965	88. Nadrah Ignac	1966—1968
60. Kristan Silvo	1960—1961	89. Novak Franc	1968—1969
61. Kropivnik Ivanka	1968—1969	90. Novak Venceslav	1955—1956
62. Kuhar Majda	1946—1952	91. Oblak Leopold	1951—1957
63. Lampret Jernej	1973 dalje	92. Panezutti Cveta	1965—1966

954—1955
 950—1952
 948—1952
 972 dalje
 968—1969
 973—1974
 945—1958
 955—1955
 955—1964
 972 dalje
 945—1945
 960—1961
 964—1971
 964—1965
 974 dalje
 968—1959
 975 dalje

Profesorski zbor v šolskem letu 1966/67

92. Parte Jože	1951—1952	121. Škerlj Ana	1949—1952
94. Pavlič Klotilda	1946—1946	122. Šonc Alojz	1964—1971
95. Penko Matjaž	1967—1969	123. Štrbenk Karel	1948—1950
96. Peternel Rajko	1968—1970	124. Šuligoj Avgust	1947—1948
97. Pirman Sabina	1956—1957	125. Šuštar Marija	1947—1952
98. Pirnat Alija	1964—1965	126. Švikaršič Marija	1945—1946
99. Piškur Marija	1964—1965	127. Taškov ing. Strahil	1965—1967
100. Plantan Vida	1964—1966	128. Tominc Mara	1946—1947
101. Podboj Sabina	1947—1949	129. Tomšič Ivan	1947—1948
102. Podlogar Milan	1960—1962	130. Uršič Lojze	1945—1945
103. Podobnik Cecilija	1965—1973	131. Uršič Marija	1973 dalje
104. Podobnik Janez	1963—1966	132. Valenčič Vera	1951—1952
	1969—1973	133. Vardjan Miran	1949—1953
105. Potokar Rafaela	1949—1953	134. Vodopivec-Koporc Ana	1962—1964
106. Prijatelj Iva	1953—1954	135. Volk Marjan	1973—1974
107. Pucelj Ivan	1958—1961	136. Vovk Jožica	1971—1972
108. Rabič Adolf	1945—1945	137. Wagner Franc	1953—1954
	1952—1957	138. Weber Tomaž	1956—1958
	1959—1960	139. Zajc Josipina	1957—1958
	1966—1970		1960—1973
109. Ravnikar Metka	1952—1955	140. Zornada ing. Metka	1973 dalje
110. Rotman Ervin	1974—1975	141. Zupančič Alojz	1956—1958
111. Sila Ignac	1966—1967	142. Zupančič Marija	1971—1973
112. Simčič Gabrijel	1962—1964	143. Zupet Jaroslava	1964—1965
113. Slana Tone	1965—1966		1968—1969
114. Slanič Alojz	1946—1950	144. Zwölf Duša	1957—1958
115. Smole Majda	1965—1970	145. Žagar Cecilija	1957 dalje
116. Smolej Maja	1952—1954	146. Žalar Zdravko	1971—1972
117. Stegovec Justina	1955—1955	147. Žekš ing. Boštjan	1970—1971
118. Stegu Jakobina	1955—1956	148. Železnikar Iva	1952—1955
119. Stopar Ana	1972 dalje		
120. Šerak-Glavan Marjeta			

Maturanti in profesorji v šolskem letu 1970/71

Administrativno in tehnično osebje

1. Blatnik Zinka	1963—1963	10. Pangerc Nuša	1965 dalje
2. Ceglar Marija	1972—1972	11. Podobnik Janez	1963—1965
3. Demec Milka	1958—1974	12. Roglič Pavel	1945—1961
4. Hauptman Cilka	1947—1959	13. Rožanc Ivanka	1965—1965
5. Kovačič Anica	1963—1964	14. Seničar-Strmole Emilija	1953—1963
6. Lampret-Lavrič Antonija	1954—1962	15. Šeme Ljudmila	1957—1958
7. Mak Angela	1973 dalje	16. Šeme Pavlina	1961—1961
8. Medved Ana	1974 dalje	17. Zavodnik Bernarda	1972—1973
9. Okoren Slavka	1965—1966	18. Žnidaršič Vida	1973—1975

Ravnatelji gimnazije od leta 1945 do leta 1975

1. Lojze Uršič	1945—1945	7. Miran Vardjan	1949—1953
2. Mirko Leder	1945—1946	8. Mirko Leder	1953—1962
3. Klotilda Pavlič	1946—1946	9. Cilka Žagar	1962—1964
4. Ciril Murnik	1946—1947	10. Lojze Šonc	1964—1971
5. Ivan Tomšič	1947—1948	11. Cilka Žagar	1971 dalje
6. Sabina Podboj	1948—1949		

Profesorski zbor v šolskem letu 1974/75

MATURANTI STIŠKE GIMNAZIJE

od prve mature 1954/55 do vključno 1973/74

Šolsko leto 1954/55

1. Glavan Franciška	10. Prijatelj Mihael
2. Jamnik Marija	11. Rus Franc
3. Klančar Franc	12. Štangar Jože
4. Koporec Alojz	13. Tomlje Valentina
5. Kovač Božidar	14. Velišček Vlasta
6. Lavrih Ana	15. Zadel Marija
7. Merzelj Ciril	16. Zupančič Anton
8. Mikuž Janez	17. Šlajpah Draga
9. Plot Mihael	

Šolsko leto 1955/56

1. Auersperger Draga	16. Miklič Jožefa
2. Bregar Lovro	17. Miklič Jože
3. Čandek Jože	18. Puš Karel
4. Gerden Anton	19. Pušljar Bernarda
5. Glavič Valentina	20. Rebolj Janez
6. Golob Anton	21. Redek Terezija
7. Groznik Terezija	22. Skubic Angela
8. Haubriht Eva	23. Strah Milan
9. Kadunc Nada	24. Strmole Jože
10. Kek Vida	25. Strojan Milan
11. Koščak Stanislava	26. Vrhovec Terezija
12. Kotar Drago	27. Zajc Janez
13. Kravcar Ignacij	28. Zupančič Franc
14. Marin Angela	29. Zupančič Robert
15. Mehle Ana	

Šolsko leto 1956/57

1. Bavdek Viljem	5. Gabrijel Alojz
2. Brezovec Stanislava	6. Gabrijel Pavla
3. Cegljar Marjeta	7. Gale Francišek
4. Čandek Alojz	8. Grden Veronika

Po uprizoritvi Gogoljevega Revizorja 1955/56

9. Groznik Pavel	21. Miklavčič Ivana
10. Groznik Stanislav	22. Muhič Alojz
11. Grum Marija	23. Nadrah Frančišek
12. Klančar Marija	24. Ogrinc Emil
13. Kocjančič Jože	25. Oman Leopold
14. Kosten Stanislava	26. Puš Drago
15. Košmrlj Peter	27. Strajnar Marija
16. Kovačič Ignac	28. Šinkovec Ana
17. Kovačič Ivan	29. Šuštar Slavka
18. Lokar Jože	30. Tomc Stanislav
19. Marin Anton	31. Zaletel Roza
20. Miklavčič Ana	32. Zupančič Janez

Šolsko leto 1957/58

1. Ambrož Rozalija	8. Podobnik Janez
2. Erjavec Vladimir	9. Prosen Anton
3. Kosec Emil	10. Rus Ivana
4. Krašovec Jožefa	11. Strojnar Rudolf
5. Lampret Marjeta	12. Zajc Gregor
6. Novak Franc	13. Zupančič Marija
7. Piškur Jernej	

Šolsko leto 1958/59

1. Anžlovar Ana
2. Arko Bernarda
3. Bokavšek Marija
4. Brčan Franc
5. Čož Ivan
6. Erjavec Franciška
7. Jeletič Breda
8. Kavšek Aleksander
9. Kosten Ljudomila
10. Lavrič Franc
11. Marn Jožefa
12. Nadrah Jože
13. Novakovič Jurij
14. Oven Karel
15. Perko Ana
16. Perko Marija
17. Rajgelj Anton
18. Škufca Danijela
19. Zupančič Janez

Šolsko leto 1959/60

1. Bedene Terezija
2. Gerden Vida
3. Globokar Milena
4. Grmovšek Janez
5. Klančar Angela
6. Lampret Magdalena
7. Lebinger Peter
8. Leder Nada
9. Mustar Julijana
10. Novljan Vera
11. Pehani Marija
12. Pušljar Roza
13. Saje Franc
14. Škufca Breda
15. Vrhovec Ana
16. Vidic Ana
17. Žagar Ivana

Šolsko leto 1960/61

1. Bregar Alojz
2. Bubeniček Jaroslava
3. Dremelj Janez
4. Erjavec Vida
5. Globokar Cveta
6. Kastelic Ana
7. Košak Andrej
8. Kotar Marjan
9. Lampret Milan
10. Mirtič Irma
11. Novljan Amalija
12. Piškur Anton
13. Pušl Ana
14. Pušljar Janez
15. Rogelj Ana
16. Seme Uršula
17. Škufca Franc
18. Šušteršič Jožefa
19. Vidmar Štefan
20. Zaman Ivana
21. Zrimšek Zofija

Šolsko leto 1961/62

1. Hren Jožefa
2. Fortuna Štefan
3. Jakoš Iva
4. Kadunc Marija
5. Kastelic Štefka
6. Kastelic Jožefa
7. Kastelic Marija
8. Koleša Alojz
9. Medved Alojz
10. Medved Vida
11. Merlak Martin
12. Miklavčič Jožefa
13. Mišmaš Jožefa
14. Mlakar Marija
15. Podobnik Peter
16. Seme Janez
17. Šepec Anton
18. Trontelj Terezija
19. Vrhovec Janez
20. Zajc Cirila
21. Žitnik Nada

Na reviji mladinskih pevskih zborov 1961

Šolsko leto 1962/63

1. Bradač Jožefa	12. Kovačič Rudolf
2. Cilenšek Anton	13. Mikelj Ana
3. Duša Jerica	14. Pajk Rozalija
4. Erjavec Martina	15. Pirnat Marija
5. Eršte Vincenc	16. Plut Oto
6. Femc Ana	17. Sadar Draga
7. Kahne Jožefa	18. Strah Ivana
8. Kahne Marjeta	19. Strojan Marija
9. Kastelic Marija	20. Trpin Jože
10. Kosec Silvester	21. Vavtar Ana
11. Košak Jože	22. Vozel Ignacij

Šolsko leto 1963/64

Šolsko leto 1964/65

1. Arko Marija	7. Fortuna Olga
2. Aubrecht Nikolaja	8. Govekar Milena
3. Bašar Franc	9. Grden Marija
4. Bavdež Branko	10. Hribar Alojzija
5. Bregar Alenka	11. Jerlah Nataša
6. Fink Marinka	12. Jeršin Alojz

13. Kastelic Janez
14. Kastelic Jože
15. Kocjančič Tatjana
16. Kralj Franc
17. Krašovec Božidar
18. Lavrih Vid
19. Lokar Marija
20. Lukančič Valerija
21. Miklavčič Ivana
22. Ostanek Janez

23. Podobnik Jožefa
24. Puš Marija
25. Pušlar Jože
26. Sadar Jože
27. Strmole Jožefa
28. Zajc Jožefa
29. Zajc Marija
30. Žagar Ivanka
31. Žagar Marija
32. Žagar Vida

Šolsko leto 1965/66

1. Bregar Apolonija
2. Erjavec Pavel
3. Florjančič Marija
4. Groznik Ignac
5. Kastelic Jože ml.
6. Kastelic Jože st.
7. Klemenčič Janz
8. Koprivec Ivanka
9. Kovačič Jože
10. Kovačič Sonja
11. Mandelj Franc
12. Medved Janez

13. Miklavčič Karolina
14. Mišmaš Marija-Magdalena
15. Murn Janez
16. Nadrah Valerija
17. Novak Anton
18. Plankar Stefan
19. Smolič Stanislav
20. Šeme Tončka
21. Šteh Vinko
22. Trontelj Verona
23. Zajc Jožefa
24. Zupančič Ida

Šolsko leto 1966/67

1. Adamlje Jožica
2. Cankar Slavko
3. Erjavec Marija
4. Fajdiga Milka

5. Globokar Marija
6. Gorec Metka
7. Grabovec Milka
8. Hribar Marija

Veselimo torej se,
mlada nam je duša:
po prijetnostih mladosti,
po nadložni bo starosti
vse nas krila ruša.

Naj žive profesorji,
vsa akademija,
ud naj slednji njen živi,
naj žvljvo udje vsi,
trajno naj cvetijo.

Prevedel Anton Sovrè

Študentovska pesem izvira najbrž iz neke stare
spokorne pesmi (l. 1267). Današnja oblika ji je
dal 1781 C. W. Kindleben pod naslovom De bre-
vitate vitae (O kratkosti življenja) Melodija je
nastala leta 1717.

GAUDEAMUS IGITUR

Gau-de-a - mus i - gi tur, iu - ve - nes dum su - mus;
Vi - vat a - ca - de - mi a, vi - vant pro - fes - so - res,

post iu - cum - dam iu - ven - tu - tem, post mo - le - stam se - nec - fu - tem
vi - vat membrum quod li - bet, vi - vant membra quod li - bet, —

nos ha - be - bit hu - mus, nos ha - be - bit hu - mus.
semper sint in flo - re, semper sint in flo - re.

9. Kadunc Franc
10. Karlinger Marinka
11. Kastelic Ivanka
12. Kavšek Alojz
13. Lampret Tatjana
14. Lokar Jožica
15. Miklavčič Jože
16. Miklavčič Peter
17. Nose Jože
18. Penca Tjaša
19. Perko Ivan
20. Podobnik Silvo
21. Puš Janez

22. Skubic Mihael
23. Smolej Karolina
24. Vrhovec Milan
25. Zabukovec Marija
26. Zajc Anica
27. Zajc Metka
28. Završek Majda
29. Zrnec Marija
30. Zupančič Franc
31. Zupančič Jožica
32. Zupančič Rozalija
33. Zupančič Sonja
34. Žgajnar Mira

Šolsko leto 1967/68

1. Adamlje Olga
2. Anžlovar Dušan
3. Brčan Ema
4. Brčan Vida
5. Bregar Karel
6. Čebašek Franc
7. Erčulj Frančišek
8. Jakoš Franc
9. Kahne Peter
10. Kastaneto Marija
11. Klemenčič Vera
12. Kralj Marija
13. Kralj Rafael
14. Krže Mojca
15. Kumar Cvetka
16. Lampret Jernej

17. Mestnik Jože
18. Mišmaš Anica
19. Mišmaš Marija
20. Praznik Anton
21. Pušl Lado
22. Radelj Jože
23. Strmole Marjan
24. Šajn Štefka
25. Štiglic Ivan
26. Trpin Marija
27. Zadel Vida
28. Zajc Anica
29. Zakrajšek Cvetka
30. Zupanc Irena
31. Zupančič Jožica

Šolsko leto 1968/69

1. Adamlje Zlata
2. Bandelj Vladimir
3. Bregar Eva
4. Bregar Marjeta
5. Drole Vojko
6. Fajdiga Anica
7. Glavič Jože
8. Gorec Andrej
9. Grčman Rozalija
19. Praznik Anica
20. Pušlar Milena
21. Slak Alojzija
22. Strmole Alojzija
23. Strmole Anica
24. Strmole Vlasta

10. Grmovšek Frančiška
11. Habjan Staša
12. Kahne Ana
13. Kastelic Janko
14. Kos Jelka
15. Košak Pavla
16. Novak Klara
17. Oven Jože
18. Pivec Ida
25. Šeme Marjeta
26. Šiška Darinka
27. Šonc Vlasta
28. Uršič Marija
29. Žučko Radojka

Mladost pod dežniki — prvi razred v šolskem letu 1964/65

Na maturantski ekskurziji v Dubrovniku 1970/71

Šolsko leto 1969/70

1. Blatnik Anica	12. Krištof Silva
2. Bregar Marija	13. Lampret Marija
3. Erjavec Nikolaj	14. Orel Nataša
4. Groznik Marija	15. Petek Dušan
5. Habjan Vida	16. Podobnik Milena
6. Jakoš Alenka	17. Rovaneš Franc
7. Jakoš Nada	18. Rus Angela
8. Jevnikar Lucija	19. Rus Heda
9. Kastaneto Jožica	20. Strmole Ljudmila
10. Kastelic Jožefa	21. Urbašek Aljoša
11. Krhlikar Niko	22. Zaletelj Marija

Šolsko leto 1970/71

1. Anžlovar Amalija
2. Bajc Janez
3. Bregar Anica
4. Ceglar Jana
5. Celarc Veljko
6. Eršte Jelka
7. Grm Janez
8. Hribar Štefka
9. Hrovat Jože
10. Kavšek Lojzka
11. Kralj Majda
12. Ložar Bojan
13. Markelj Albina
14. Markelj Danijela
15. Markelj Nataša
16. Menard Milena
17. Mikec Danica
18. Mišmaš Ciril
19. Nadrah Anton
20. Namar Vlasta
21. Obreza Apolonija
22. Orel Ljubica
23. Podobnik Alenka
24. Radi Erika
25. Rus Sonja
26. Sitar Stanislav
27. Skubic Ludvik
28. Šonc Darja
29. Zupančič Polonca
30. Žgajnar Franc

Šolsko leto 1971/72

1. Anžlovar Olga
2. Arko Ivana
3. Balant Silva
4. Bandelj Alojz
5. Beručan Jožica
6. Čebašek Tanja
7. Jernejčič Dragica
8. Jevnikar Martin
9. Kos Jurij
10. Koželj Jožica
11. Lampret Helena
12. Lesjak Andreja
13. Lokar Julka
14. Nadrah Marija
15. Omahen Marija
16. Petek Tatjana
17. Podobnik Anica
18. Strmole Jasna
19. Verbič Ana
20. Zupančič Danijel
21. Zupančič Ivan

Šolsko leto 1972/73

1. Bregar Gregor
2. Derganc Zvonimira
3. Erjavec Hedvika
4. Genorijo Rado
5. Gorišek Emica
6. Grabljevec Frančiška
7. Grabljevec Jelka
8. Hribar N'kica
9. Jamnik Marija
10. Jurčič Julijana
11. Kastelic Branko
12. Kosec Jože
13. Kostelec Marta
14. Kutnar Nataša
15. Nadrah Marjeta
16. Nared Veronika
17. Obreza Anica
18. Potokar Marija
19. Saje Emilija
20. Strmole Ana
21. Vrbovšek Verica
22. Zavodnik Jožica
23. Žnidaršič Biserka

Šolsko leto 1973/74

1. Dremelj Marjan
2. Dremelj Marjeta
3. Fink Emil
4. Garbas Jožica
5. Hočevar Marija
6. Hočevar Silva

Maturantski večer 1973

Spominski posnetek ob uprizoritvi Fodorjeve Mature 1972/73

7. Hrovat Terezija	17. Potokar Slavka
8. Ižanc Milena	18. Rotman Mirja
9. Jevnikar Jana	19. Rus Valči
10. Kokotec Igor	20. Škufca Danica
11. Košak Anica	21. Vilhelm Tomo
12. Kramar Stanislav	22. Volk Milojka
13. Lavrih Jelka	23. Vozel Marjeta
14. Mestnik Jožefa	24. Zajc Slavka
15. Novljan Zdenka	25. Zupančič Valentin
16. Pajk Julijana	

ŠTUDIJSKA USMERITEV MATURANTOV

Na gimnaziji v Stični je od šolskega leta 1954/55 do vključno šolskega leta 1973/74 opravilo zaključni izpit 462 maturantov. Od teh jih je 245 končalo višje ali visoke šole in so:

profesorji	15
zdravniki	12
stomatologi	3
veterinarji	3
pravniki	12
ekonomisti	17
diplomirani inženirji	
kemijske	7
gradbeništva	9
arhitekture	3
strojništva	4
elektrotehnike	5
gozdarstva	5
agronomije	5
živil. tehnologije	7
oficirji	3
teologi	6
predmetni učitelji	51
višji razredni učitelji	4
defektologi	3
višji dentisti	2
višji zdravstveni delavci	2
višje medicinske sestre	22
fizioterapevti	6
višji sanitarni tehniki	3
višji socialni delavci	6
višji upravni delavci	9
ekonomisti I. stopnje	16
inženirji I. stopnje	5
vzgojiteljice	4
učitelji s srednjo izobrazbo	11
uslužbenci s srednjo izobrazbo	118
študenti	84

KRATEK PREREZ TISOČLETNEGA OBSTOJA STIČNE

STIČNA — prijetna slovenska vas ob stiškem potoku, pod kraško planoto Veliki boršt — se je rodila nekega dne konec 2. tisočletja pred našim štetjem. Pognala je svoje korenine v predzgodovinski ilirski civilizaciji in temelji na tisočletnem delu in naporu družb, ki so obstajale pred nami.

Dolenjska v predzgodovinskem obdobju ni bila enakomerno poseljena. V starejši in mlajši kameni dobi imamo po dosedanjih ugotovitvah šibko naseljenost. Neolitska kultura je bila poljedelska, človek je uporabljal še preprosto orodje izdelano iz kosti in kamna, zato je iskal širokih plodnih ravnin, katerih mu Dolenjska ni mogla dati. Iz teh dveh obdobjev imamo najstarejše postojanke v nižinskem svetu Brežiško-krške kotline (Ajdovska in Pijavška jama pri Krškem).

V 13. stoletju pr. n. š., so se na naše ozemlje naselili Iliri, nosilci deloma bronaste zlasti pa halštatske kulture. S to zemljo so se spojili, jo vzljubili in jo tudi branili (npr. leta 6—9 v bojih z Rimljani). Spremenili so še pusto površino v obdelovalno in tako postavili na tem območju prve temelje civilizaciji. Ukvarjali so se pretežno z živinorejo, ralnim poljedelstvom in ponekod tudi z obrtjo. Arheološke najdbe in tudi pisani viri rimskih piscev pričajo, da je ilirska civilizacija dosegla višek po letu 600 pr. n. š. Začel se je uveljavljati nov ritem življenja, ki je odraz novih gospodarskih odnosov — družbenih delitev dela. Zahvala za to gre odkritju železa in s tem izdelovanju kovinskega orodja. Ta višek je na Slovenskem vezan na Dolenjsko. Podroben opis najdišč Dolenjske in Posavja bi v veliki meri predstavljal prazgodovino celotne Slovenije v tem obdobju. V tem prostoru se razvijejo najmočnejše in najpomembnejše postojanke: Vače, Magdalenska gora, Stična, Mokronog, celotna dolina Krke. (Stiška postojanka nam je postala precej poznana po zaslugi raziskav Narodnega muzeja iz Ljubljane in arheologov dr. Jožeta Kastelica in dr. Staneta Gabrovca.) Stiška naselbina velja za največje gradbišče na Slovenskem v prazgodovinskem obdobju. Gradišče (kraj Vir pri Stični) je ovalno pravokotne oblike in meri okoli 850 × 300 m. Utrjeno je bilo z močnim obzidjem in zemeljskimi nasipi. Ilirska naselja so nasploh nastajala na višinah, ki jih še danes imenujemo gradišča. Tako naselje je spretno izkoristilo oblikovanje tal in že naravno zavarovanost, ki se je potem z nasipi samo še dopolnila.

Velikost gradišč je bila zelo različna. Stiško je bilo večje kot z obzidjem obdana rimska Emona. Arheološka raziskovanja, v katera je vključeno tudi mednarodno sodelovanje, so pokazala, da je bilo to gradišče, ki ga domačini imenujejo tudi Ilirsko mesto ali cvingar, naseljeno vse zadnje tisočletje pred našim štetjem. Gradišču je pripadalo veliko gomilsko grobišče (okoli 100 gomil) v današnjih vaseh Griže in Vrhpolje. V gomilah so našli nekaj izrednih pridatkov (bronaste oklep, čelade, situle, jantarjeve ogrlice in zlat diadem). Določeni predmeti kažejo tudi na močne trgovske stike s severnimi deželami (jantar) in Grčijo

(steklene čaše, zlato). V eni gomili je pokopanih prek 100 in tudi 300 mrtvih. Taka velika gomila je po vsej verjetnosti pripadala celotni rodovni skupnosti. Precej redno je v njej tudi bogat knežji grob (čelada, oklep, sulice, sekire, situla, bronast kotliček, ornamentirana pasna spona) in bogat ženski grob — med katerimi se iz stiške gomile odlikuje grob z zlato ogrlico in diademom. To seveda kaže že na razkroj rodovne družbe in začetek diferenciacije. Duh velikopoteznosti veje iz teh gomil. Človek je hotel svojo vlogo in moč pokazati tudi v posmrtnem življenju.

S keltskimi vdori okrog leta 300 pr. n. š. čutimo že upadanje te velike moči in vloge. Kelti, čeprav jih ni bilo veliko, so razbili ravnotežje med ilirskimi plemeni, predno se je pa ustvarilo novo, so naše ozemlje ogrožali Rimljani. Njihovi vpadi so bili po vsej verjetnosti povezani z vdori iz Galije v Grčijo, kjer so ropali bogata preročišča (npr. leta 278 pr. n. š. Delfe). Keltska vloga na našem ozemlju je še šibko raziskana, a dejstvo je, da so velike ilirske postojanke v Stični in na Magdalenski gori — začele izgubljati svoj pomen. Ilirska in keltska civilizacija sta se začeli stapljati v novo, ki je vsekakor naprednejša. Težišče življenja se zopet pomika v ravnino, začel se je proces družbenih delitev dela. Tudi plemenske zveze (velike vojaške skupnosti) nastajajo šele sedaj. Torej nastajajo razmere, ki pripravljajo tla novemu družbenemu redu — sužnjelastništvu.

Leta 181 pr. n. š. so Rimljani ustanovili Akvilejo — odskočno desko za prodor v osrčje Evrope. Dolenjska je praktično padla pod rimsko oblast leta 35 pr. n. š., ko je cesar Avgust doživel zmago nad ilirskimi Japodi. Leta 16 n. š. so Emono in Dolenjsko priključili provinci Panoniji. Stiško področje je spadalo pod mestno okrožje Nevioudunum (današnje Drnovo pri Krškem), ki je pri Višji gori mejilo na mestno okrožje Emono. Iliri so se v letih 6—9 rimski okupaciji uprli, vendar je Rim uporabil vsa sredstva, da je upor zadušil, kajti bil je na vratih Italije. Rimska zasedba je pomenila tehnični napredek. Na naše ozemlje se je razširil denarni sistem, prvikrat je dobilo cestno omrežje. Preko Dolenjske je tekla glavna državna cesta (Aquileia—Emona—Nevioudunum—Siscia—Sirmium). Ob tej cesti je v bližini današnje Stične ležalo naselje Acervo, kjer je bil odcep ceste preko Muljave proti dolini Krke in preko Stične in Pristave v dolino Save — Vače. (Na križišču stare ceste proti Novemu mestu in Stični stoji v Ivančni gorici iz nekdanjega rimskega miljnika — obcestnega kamna — predelano znamenje). Obrtna proizvodnja je začela upadati, ker so Rimljani organizirali večje delavnice z uporabo suženjske delovne sile, zato sta zopet postali najpomembnejši dejavnosti živnoreja in poljedelstvo. Njun razvoj je država podpirala, ker so province z agrarnimi produkti oskrbovale Rim. Tudi kulturno je območje napredovalo, saj je mnogo ljudi znalo brati in pisati. To je vsakakor pospeševalo romanizacijo, zlasti po letu 212, ko so vsi svobodni dobili rimsko državljanstvo — s tem pa tudi dostop v državne službe in vojsko. V 3. stoletju se zopet začne nihanje navzdol. Rimski imperij je zaradi notranjih vzrokov (gospodarska in finančna kriza) in vpadov germanskih ljudstev začel propadati. Čas preseljevanja ljudstev ni prizanesel našemu ozemlju. Tu čez so vdiral proti Rimu germanska ljudstva (Goti, Langobardi), nomadi (Huni) in v 6. stol. so se na to področje začeli naseljevati Slovani.

Kako so Slovani časovno naseljevali stiško območje, je še neraziskano. Slovanska grobova iz časa med leti 800 in 1000, odkrita ob muljavski cerkvi, nedvomno pričata, da je bilo to ozemlje poseljeno s Slovenci vsaj v 8. stoletju. Prejšnje prebivalstvo je v času preseljevanja doživelo hude izgube ali je bilo skoraj uničeno. Tako se sedaj tu začenja novo življenje — slovensko. Nova

slovenska tvornost pa, če je hotela rasti naprej, ni mogla iti mimo pridobitev, ki so jih ustvarili prebivalci pred njimi.

Slovenska Stična je svetu postala poznana od 12. stoletja. Leta 1136 je oglejski patriarh Peregrin I. ustanovil ob podpori grofov višnjegorskih (Henricha, Dietricha in Meinhala) samostan, ki je bil vse fevdalno obdobje gospodarsko in kulturno središče tega področja. Menihi so prišli iz samostana Rune (Rein) pri Gradcu prej, predno je bil samostan sezidan. Med njegovo gradnjo so bivali v prafari Šentvid pri Stični. Da bi proizvedli čim več, so menihi na svojih posestvih uvajali novo tehniko v poljedelstvu, kvalitetnejše sorte žitaric, nove pasme živine (zlasti svinj). Tu je bilo trgovsko središče: saj je samostan proizvedel več, kot je porabil, na drugi strani pa je bil kupec številnih izdelkov za liturgične namene. Bil je tudi kulturno središče (stiški rokopis!). Na veliko gospodarsko in kulturno vlogo Stične kažejo tudi številni privilegiji, ki jih je dobil samostan kot center tega življenja. Imel je pravico azila, od leta 1256 sodstvo nad podložniki in od leta 1319 tudi krvno sodstvo. Podpirale so ga številne fevdalne družine (avstrijski in koroški vojvode, goriški grofje, imunitetne pravice in privilegije mu je dajal tudi papež), nekatere so si izbrale Stično za svoje zadnje bivališče (npr.: Sofija, mejna grofica Istre, in plemkinja Viridis iz milanske rodbine Sforza-Visconti, vdova avstrijskega vojvode Leopolda III. in mati Ernesta Železnega, zadnjega na Gosposvetskem polju ustoličenega vojvode — na graščino Pristavo pri Stični se je priselila po smrti svojega moža leta 1386 — tu so pokopani tudi grofje Ulrik in Jurij Turjaški in številni drugi). Preko teh evropsko znanih plemiških družin se je ime Stična pojavljalo daleč izven slovenskih meja. Leta 1446 je v Baslu dobil samostan javno pohvalo.

Tudi okoliško področje je bilo gospodarsko pomembno, ne samo v agrarni dejavnosti, ampak tudi v obrti in trgovini. Tržne naselbine so nastajale zelo zgodaj; bližnji Šentvid pri Stični se omenja kot trg že leta 1140 (imel je lasten pečat, sodstvo in tri večje sejme na leto), Višnja gora se kot trg s sodnikom omenja leta 1294.

V 15. stoletju je gospodarski razvoj na stiškem področju začel upadati. Temu je bila kriva turška nevarnost. Po zavzetju Bosne, leta 1463, so Turki do trikrat letno udarili na slovensko ozemlje ob manj prometnih poteh. Na Dolenjsko so vdirali po dolini Krke, nato pa ob Višnjici v Ljubljansko kotlino. Deželo so ropali — materialno in krvno, pogosto so vdirali prav na semanje dni, zato je bila škoda še toliko večja. Leta 1471 so Turki prišli do Iga in na tej poti upepelili tudi Stično, leta 1474 so ujeli dva plemiča Kozjaka, trikrat so opustošili bližnji Šentvid (1471, 1528 in 1529), Muljava je doživela veliki turški napad 1475.

Država je iz obrambnih razlogov ob vdornih poteh podpirala nastajanje obrambnih mestnih naselbin. Na tem področju je bil trg Višnja gora 1478 leta povzdignjen v mesto. Cesar Friderik III. je sem premestil zaradi varnosti sejme iz bližnjega Šentvida pri Stični in tudi poštno postajo med Karlovcem in Ljubljano. Turški vpadi so negativno vplivali na razvoj trgovine. Veliko sredstev je šlo za obrambo, utrjevanje gradov in tudi samostana, ki se je v 16. stoletju spremenil v pravo trdnjavo. Poleg te so morali kmetje skrbeti še za svojo lastno obrambo — zidanje taborov (npr. Muljava), kamor so ponavadi rešili le golo življenje. Pustošenje in veliki izdatki za obrambo niso bili v prid gospodarstvu. V 16. stoletju si je Stična znova opomogla in v 17. stoletju doživela svoj vrh. Gospodarstvo se je normaliziralo in znova je kulturno zacvetela. V Stični je nastala ena najstarejših šol, med leti 1593—1784 je tu delovala edina glasbena

šola na Slovenskem. Iz nje je izšel znani renesančni skladatelj Jakob Petelin-Gallus. Številni umetniki so živeli od stiških naročil (npr. Janez Ljubljanski, Fortunat Bergant). Tu sta delala Tomaž Linhart in filozof Janez Novak.

Konec 18. stoletja je Stična znova doživela krizo. Jožef II. je 1784 samostan ukinitel, v poslopje so se nastanili državni uradi in šola. Čeprav so se cistercijani kasneje vrnil, samostan za to okolje ni več dobil nekdanje vloge.

Industrijska revolucija 19. stoletja se je na Dolenjskem le malo odrazila, pač pa je uničila številno in živahno podeželsko obrt in prevoznitvo (npr. fužino Dvor pri Žužemberku), ki ni vzdržalo industrijske konkurence. Dolenjska proga je stekla mimo Stične, upravno središče okraja so leta 1900 preselili v Višnjo goro, kjer sta okrajno sodišče in davkarija obstala do II. svetovne vojne. V NOB je to področje odigralo pomembno vlogo. Po sklepu CK KPJ — 10. aprila 1941 v Zagrebu — o neposrednih pripravah na oboroženo vstajo, se je na Slovenskem osnovala 27. aprila 1941 Osvobodilna fronta. Ta naj bi potem svoje delo organizirala preko odborov OF, med katerimi so bili najpomembnejši terenski, in vojnih komisij. V Stični je deloval občinski odbor OF. Pri organiziranju vstaje v tem delu Slovenije je veliko vlogo odigral narodni heroj Jože Kovačič. Pomagal je pri organiziranju terenskih odborov OF v okoliških vaseh in bil član občinskega odbora OF. Sad tega dela se je kmalu pokazal. Poleti 1941 se je osnovala stiška četa, 2. feptembra 1941 je bil pri Šentvidu pri Stični eden prvih oboroženih napadov na italijansko vojsko. Jeseni 1941 se je povečal dotok v partizanske vrste, kar je bil tudi rezultat neumornega dela na terenu. Decembra 1941 je komandant Stane na Kremenjaku pri Stični organiziral II. štajerski bataljon, v katerega je bila vključena tudi stiška četa. Ta bataljon naj bi se po ukazu glavnega štaba za Slovenijo prebil na Štajersko, da bi preprečeval nemško raznarodovalno politiko, zlasti pa izseljevanje Slovencev. Poskušal se je prebiti pri Litiji, a se mu poizkus ni posrečil. Nato je izvajal akcije na svojem ustanovitvenem področju. Po udarnosti je slovela posebno stiška četa, ki so jo borci imenovali Jožetova četa. Aprila 1942 je na Medvedjeku napadla italijansko kolono in jo razbila. Na področju med Ivančno gorico in Veliko Loko so partizani večkrat obstreljevali italijanski vojaški vlak.

Italijanska vojska je začela s hajko, vendar je njihov napad — 18. aprila — na bataljonsko taborišče pri Stični doživel neuspeh. Da so bile partizanske akcije spomladi 1942 v stiškem okrožju velike, kaže tudi dejstvo, da je okupator s streljanjem talcev poskušal pomiriti deželo in ustrahovati prebivalstvo. Po dveh hudih italijanskih izgubah pri napadu blizu Korenitke in v Radohovi vasi, 18. in 27. aprila, so Italijani 29. aprila ustrelili pri Radohovi vasi prvih šest talcev na Dolenjskem. Toda teror ni pomagal, aktivnost se je še povečala. 20. maja 1942 se je II. štajerski bataljon preko Janč znova poskušal prebiti na Štajersko. V teh bojih je padel Jože Kovačič.

V prvi polovici leta 1942 so partizanske enote ustvarile veliko osvobojeno ozemlje, ki je zajemalo skoraj vso ljubljansko pokrajino (tj. italijansko okupacijsko področje). Pomembno vlogo pri nastajanju in obrambi osvobojenega ozemlja je na področju med Suho krajino in nemško demarkacijsko črto (stiško okrožje) odigrala II. grupa odredov, katere jedro je postal II. štajerski bataljon. Hudi boji so bili na področju med Stično—Krko—Višnjo goro in Polževim. Partizanska vojska je kontrolirala ves teritorij, razen komunikacij, kjer je imel okupator zelo močne postojanke. Od 6. do 12. junija so Italijani hoteli na osvobojeno ozemlje vdreti z več strani (po stari cesti Grosuplje—Krka, zlasti pa obvladati pot Ivančna gorica—Muljava—Krka). II. grupa od-

redov je na področju Muljave in Znojil doživela ognjeni krst in ubranila pot. Konec junija je II. grupa odredov odšla s tega področja proti Borovnici, da bi se prebila na Gorenjsko in Štajersko.

NOB je tudi revolucija. Na osvobojenem ozemlju so nastajali organi nove oblasti — NOO. Prvi oblastni organi so nastali z nastankom osvobojenega ozemlja, nato pa delovali ilegalno. V vaseh so nastajali vaški ali terenski NOO, več teh je tvorilo občinski NOO, ti pa so volili delegate za okrožni NOO. Sedež stiškega okrožja je bil po kapitulaciji Italije na Muljavi. NOO so takoj začeli s svojim delom in pri tem so jim pomagale smernice Fočanskih predpisov. Razvijali so gospodarsko dejavnost, skrbeli za red v zaledju in za kulturo. Na Muljavi je začela delovati prva partizanska šola

Nastajanje nove oblasti je bilo trn v peti tistim, ki bi bili radi, da bi se po vojni vrnilo stanje, kakršno je bilo pred napadom na Jugoslavijo — kapitalistični družbeni red. Tako se je partizanska vojska srečala še z enim sovražnikom — kontrarevolucijo (belo gardo, plavo gardo, MVAC in po kapitulaciji Italije z domobranstvom). Kontrarevolucija je od okupatorja dobivala gmotno pomoč, bila je oborožena z njegovim orožjem. V krajih, kjer so bile karabinerske ali italijanske vojaške postojanke, so pod vodstvom kvizlingov nastajale tudi domobranske postojanke (Šentvid pri Stični, Primskovo, Stična, Višnja gora, Polica, Kriška vas). Ti kraji so bili tudi strateško pomembni, zato je vodstvo slovenske kontrarevolucije za to področje osnovalo poseben pododbor Slovenske legije. (Tudi to je eden izmed dokazov, da sta te kraje zajela močan osvobodilni boj in revolucija.)

Iz prej omenjenih postojank so kvizlinške in okupatorjeve enote vdirale na prostor južno od ceste in železnice Ljubljana—Novo mesto. V letu 1943 so bili številni spopadi s temi enotami. Omembe vredni so boji Tomšičeve, Gubčeve in Cankarjeve brigade, ki so januarja začele veliko aktivnost v Temeniški dolini, nato so od 13. na 14. januar napadle Šentvid pri Stični, v noči od 16. na 17. januarja Polico, potem je prišlo na vrsto čiščenje Suhe krajine. Prav v času, ko so se partizanske brigade borile za strateško pomembno postojanko Žužemberk, v noči 24. na 25. julija, je bil strmoglavljen Mussolini. Kljub temu so se Italijani bojevali vse do kapitulacije 8. septembra 1943. Iz obravnavanega področja so se začeli umikati 9. septembra. Istočasno so bile uničene belogardistične postojanke, del njihovih branilcev se je zatekel k Nemcem — gestapovskemu majorju Mainwaldu. Pod pokroviteljstvom nemškega okupatorja je začela nastajati nova kontrarevolucija — slovensko domobranstvo.

Z italijansko kapitulacijo je bil naš teritorij osvobojen. Oktobra 1943 se je začela na osvobojenem ozemlju nemška ofenziva. Nemci so iz svoje okupacijske cone preko Stične udarili proti Suhi krajini. Od 31. oktobra do 4. novembra so bili tu zelo hudi boji. Cankarjeva brigada je branila področja: Muljava—Hudo—Stična. Nemci pa so Cankarjevo brigado in dele XV. in XVIII. divizije začeli obkoljevati v trikotniku Grosuplje—Zdenska vas—Stična—Šentvid—Sela Šumberk. Najhujši boji so bili 4. novembra na Ilovi gori. Ko končani nemški ofenzivi je trajno ostala osvobojena le Bela krajina z deli Suhe krajine. Nemci so hoteli za vsako ceno držati vsaj komunikacije Ljubljana—Novo mesto. Zato so skupaj z domobranskimi enotami organizirali v letu 1944 in prvih mesecih leta 1945 številne akcije severno in južno od teh komunikacij.

Prve dni maja 1945 so enote 7. korpusa osvobodile stiško območje. Začelo se je novo življenje — boj za obnovo porušene domovine.

V času naporov za obnovo porušene domovine je v Stični 1945 začela delovati gimnazija. Odprt je bil prvi razred tedanje nižje gimnazije — s tem pa položen temeljni kamen za srednjo šolo, ki so jo krajevne potrebe že dolgo narekovale, saj med Novim mestom in Ljubljano ni bilo nobene srednje šole.

Ana Kastelic
maturantka 1960/61

Literatura: Stane Gabrovec: Najstarejša zgodovina Dolenjske, Dimitz: Geschichte Krains, Valvazor: Berilo in Mikuž: Zgodovina NOB v Sloveniji.

ISKANJE

Sedim.

Pletem misli kot kolovrat.

Iščem življenje, ljubezen, srečo.

Iščem, iščem —

ne najdem.

Privid.

Greva, z roko v roki,

po sončnati cesti.

Iščeva življenje, ljubezen, srečo,

iščeva daljave, prostor, čas,

iščeva v vetru, oblakih, soncu.

Greva v temo?

Ne — v luč življenja,

v daljo najine ljubezni.

Privid!

Sedim

sama,

gledam v nič;

sem nič.

Tomaž Hartman
Iskre 1973

GOZDNA PRAVLJICA

*V deželi gozdnih kraljev
tiho je vse,
še speče.*

*Veter rahlo prepeva
med vrhovi smrek.*

*Med drevesi šumi rahli
kličejo k vstajenju.
Prvi sončni žarki
plavajo po zraku.*

Jutro je.

*Bohotna mavrica prepeva
svetlo čiste pesmi,
tam nad barjem
že žuželke
plešejo svoj ples.*

*Bitja kmalu bodo vstala
iz svojih toplih gnezd.
Metulji bodo se igrali
z listi rož dišečih.*

Radko Sedlak
Iskre 1973

Dekliški pevski zbor na V. kulturnem tednu v Šentvidu

V laboratoriju za kemijo

PIANINO V NOČI

*Svetlo nočno je nebo,
skozi okno pada mesečina,
z njeno srebrnino mi v srce lijo
mehki spevi pianina.*

*Zrcali v njem se tvoj obraz,
mehkota bele roke vzvalovi
po beločrnih tipkah v nočni čas,
oči v neskončnost ti bleste.
Zaslišala sem blizu pianina glas,
ko tvoja mi prikazen v temo je odtrepetala.*

*Šele ko noč je izgubila svoj obraz
in se zaprla v dan,
sem zaljubljena zaspala . . .*

Vesna Kralj
Iskre 1974

JOSIP JURČIČ, NJEGOV ROJSTNI KRAJ IN GIMNAZIJA JOSIPA JURČIČA V STIČNI

Področje med Višnjo goro, Stično, Šentvidom, Zagradcem in Krko, v katerega središču je Muljava, leži v prastarem naselitvenem prostoru Dolenjske. Prva sled naseljenosti izvira iz dobe po prihodu Slovencev v letih 800—1000. O tem pričajo staroslovenska grobišča pri cerkvi na Muljavi. Iz starih katastrskih map pa je razvidno, da je leta 1925 Muljava štela 22 hišnih števil, med katerimi je bilo 11 gruntarjev, 3 polgruntarji in 7 četrtgruntarjev.

Josip Jurčič opisuje Muljavo (Obrhek) takole:

»Obrhek ves do kraja — s Krjavljevo kočo vred, je imel dvaindvajset števil nad hišnimi vrati. Da so bile hiše lesene ali samo ometane, da so bili posamezni tramovi, čeravno iz bukovine, vendar že črvojedni in črno zakajeni, da so bile nekatere strehe, kakor se je iz zarez na slemenu bralo, že petnajstkrat s slamo prekrite in je skoraj sploh že v šestnajsto tu in tam kaka luknja krovca prosila: to nam potrjuje že izrečeno verjetnost, da je bil Obrhek star.« (J. Jurčič: Deseti brat).

V tej Muljavi je bil v skromni slovenski domačiji, s takratno hišno številko 19, rojen 4. 3. 1844 Josip Jurčič, pisatelj in pesnik, prvi slovenski romanopisec, slovenski časnikar in napreden politični delavec. V zgodovini naše književnosti je bilo dosti manj o tem, kje se je Jurčič učil pisateljstva in kdo so mu bili učitelji in vzorniki. Danes vemo, da se je navduševal za Walterja Scotta, da je z literarno zelo razgledanim Stritarjem razpravljal o književni teoriji in estetiki, predvsem pa je z velikansko pozornostjo prebiral Levstikovo Popotovanje od Litije do Čateža in Napake slovenskega pisanja. Imel pa je tudi izreden opazovalni dar za vse okoli sebe, za ljudi in okolje, socialna in nacionalna vprašanja Slovencev tiste dobe. Tako so nastali njegovi Zmuzneti, Škopniki, Peharčki, Trpki, Helčki, Kadunčarji, Smrekarji, Fanatiki, Stiverniki, Domen, Martinek Spak, Krjavelj in drugi, ki so še danes živi.

Tako je Jurčič s svojima najbližjima sodelavcema in iskrenima prijateljema Levstikom in Stritarjem v 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja središče našega političnega in literarnega življenja. Vsi trije so se z mladostnim zagonom, v znamenju Prešernove umetnosti, lotil staroslovenske »trnove ograje« in jo podrli. V politično življenje so vnesli s kritiko in zgledom poštenje in načelnost, v kulturo pa vrednotenje po umetniških vidikih. Kadar pišemo o Jurčiču, imamo navadno pred očmi njegovo pisateljsko delo, pozabljamo pa na drugo njegovo javno udejstvovanje. Zadostuje naj ugotovitev, da je s svojimi članki, kakor tudi z govori v ljubljanski mestni zbornici, veliko prispeval k osveščanju Slovencev in k njihovemu odporu zoper vse kujši razredni pritisk sosedov. Njemu in njegovim somišljenikom gre zasluga, da je Ljubljana za zmerom dobila značaj slovenskega mesta in postala osrednje žarišče našega javnega življenja.

Tragično je, da je moral Jurčič umreti v 37. letu, v času, ko zaradi nenehnega zorenja še ni dosegel svojega umetniškega vrha. Vendar to, kar nam je dal, posebej na literarnem področju, živi z nezmanjšano silo dalje in ga uvršča med naše večno žive klasike. Zaradi tega ga je slovenski narod takoj sprejel za svojega velikana, tvorca slovenske kulture in nacionalne samobitnosti. Josip Jurčič je umrl 1881. leta, že leta 1882 pa je bila na Muljavi velika slovesnost, ko so v njegovo rojstno hišo vzdali spominsko ploščo.

V goriški »Soči« je bila slovesnost opisana takole:

»Jurčičeva slovesnost vršila se je v najlepšem redu Udeležba z vseh strani je bila res velikanska, bilo je gotovo kakih 9000 navzočih. Kakih 400 voz s konjsko vprego pripeljalo se je na Murjavo, iz same Ljubljane nad 50. Navdušenost je bila tolika, tako iskrena, neprisiljena, neponarejena, kakršne do sedaj še na nobenem narodnem shodu nisem videl. Kersnikov slavnostni govor, oni pogled na staro, slepo Jurčičevo mater, poleg govornika plakajočo, privabil je vsem iz množice sočustvovanje. Hiša Jurčičeva, na prijaznem holmcu stoječa, je nizka, skromna, s slamnato streho krita, a snažna koča. Nizka je, toda črna v njeno steno vzdana plošča, ki z zlatimi črkami pripoveduje, da je pod to streho tekla zibelka duševnega velikana Jurčiča, dela to nizko hišico imenitnejšo, kakor mnogo visoko palačo bogatinov.«

Ljubljanski Zvon pa dodaja, da je bil takrat na Muljavi zbran cvet slovenske inteligence. Piše: »Opazili smo tedaj na Muljavi dva državna poslanca, dr. Vošnjaka in v. Pfeiferja, dva deželna poslanca, Luko Svetca in dr. Zarnika, okrajnega glavarja iz Litije Grila, več mestnih odbornikov, tako ljubljanskega podžupana Fortuno, dr. Drčo, dr. Bleiweisa, dolgo, dolgo vrsto slovenskih pisateljev, profesorjev, notarjev, jurističnih uradnikov, učiteljev in mnogo tujih gostov, npr. dr. Celestina iz Zagreba, pesnika Simona Gregorčiča iz Goriškega, skladatelja Davorina Jenka iz Beograda, Poljaka viteza Smolskega iz Dunaja itd.«

Seveda pa niti goriška »Soča« niti Ljubljanski Zvon posebej ne omenjata navzočnosti tistega ljudstva, iz katerega so izšli Martinek — Deseti brat, Krjavelj, Domen in drugi Jurčičevi junaki, čeprav je jasno, da so ravno ti tvorili ognomno večino devettisočglave množice. Omeniti pa velja, da so prav ti Josipa Jurčiča sprejeli za svojega, za del sebe, da so, čeprav preprosti in komaj pismeni, ob vzgledih njegovih del — Desetega brata, Domna, Jurija Kozjaka, Tugomera in drugih spregledali tudi svoje socialne pravice in narodnostno zatiranje, agresivno germanizacijo slovenskega ljudstva.

V naslednjih letih so množično obiskovali njegov rojstni dom. Prva spominska knjiga je ohranjena iz leta 1906 in ima naslednje posvetilo:

Le znani knjižica spominska
Le znani prišlecu glasno,
Kaj Slovencu poklonilo
Tu milostno nebo,
Da tu zazrl je beli dan
Naš duševni velikan,
Dal Bog kedor v naslednjo knjigo
Zapisal svoje bo ime,
Da svetlih Jurčičevih vzorov
Navzelo bi se mu srce!
Potem pač za naš narod mili
Bi dnevi srečni nastopili.
(Manica Koman)

V isti spominski knjigi zasledimo, da so na Muljavi dne 8. 9. 1911 igrali igro Deseti brat — ob 30-letnici smrti Josipa Jurčiča. Od takrat naprej redno zasledimo na Muljavi igre: Deseti brat, Rokovnjači, Domen, Tihotapec in druge, pa ne samo na Muljavi, ampak tudi na Krki, Ivančni gorici, Stični, Višnji gori, Šentvidu in lahko rečemo po vsej Sloveniji. Za našo dolino lahko smelo trdimo, da je ravno igranje in čitanje Jurčičevih del tudi začetek kulturnega življenja, prebujanje nacionalne zavesti in socialnega osveščanja. To se je zlasti pokazalo leta 1941 — 60 let po Jurčičevi smrti.

Znano je, da zaradi revščine prebivalci te doline niso imeli možnosti študija, saj bi lahko akademsko izobražene ljudi te dobe v naši dolini prešteli na prste dveh rok. Tudi industrijskega proletariata ni bilo, pač pa lahko rečemo, da je bilo tu izključeno kmečko prebivalstvo — kmečka revščina, toda narodnostno zavedna z izredno ljubeznijo do rodne zemlje. Ravno zaradi tega se je velika večina prebivalstva tega kraja leta 1941 oklenila OF in se aktivno vključila v NOB. To je omogočilo, da je prva slovenska brigada — II. grupa odredov že v aprilu, maju in juniju priborila prvo osvobojeno ozemlje, katerega središče je bila Muljava—Znojile. Sledila je zmagovita muljavska bitka. Muljava je bila tudi sedež grosupeljsko-stiškega okrožja in partizanske osnovne šole ter partijske šole. Zato ni slučaj, da je za 100-letnico rojstva Josipa Jurčiča leta 1944, v času najhujših bojov in največjih preizkušenj slovenskega naroda, bila na Muljavi velika kulturna in politična prireditev, ki sta jo organizirala stiško-grosupeljsko okrožje in Levstikova partizanska brigada. Ob tej priliki je bila vzdana na njegovo rojstno hišo spominska plošča. V času NOB je bil sprejet tudi revolucionarni sklep stiško-grosupeljskega okrožja, da se na tem območju ustanovi gimnazija. Z realizacijo tega sklepa bi bila ljudstvu omogočena pravica do izobrazbe. Že leta 1945 je bil sklep uresničen z ustanovitvijo gimnazije v Stični, ki danes ponosno nosi ime po pisatelju Josipu Jurčiču. Smatramo, da je naša gimnazija pozitivna posledica kulturnega in političnega poslanstva Josipa Jurčiča in plod naše narodnoosvobodilne borbe in ljudske revolucije, torej naša kulturna in revolucionarna pridobitev, zatorej je in bo naša.

Ob jubileju, 30-letnici obstoja gimnazije Josipa Jurčiča v Stični, pa je treba tudi poudariti, da ta naša ustanova ne spada več v 800 let stare zidove samostana Stična, ampak v nove sodobne prostore. S tem pa se kaže potreba po gradnji novega poslopja v Ivančni gorici skupno z gradnjo osemletke. Odbor prve slovenske brigade — II. grupe odredov je že prevzel patronat nad gradnjo. To pa naj bo tudi javni apel vsej slovenski revolucionarni in kulturni javnosti, da nam pomaga uresničiti to našo nalogo.

Ciril Jurčič

Mikroskopiranje — mikroskopi so darilo Livarne IMP

Pri pouku zgodovine

JURČIČEVA PROSLAVA NA MULJAVI 1944

Po nemški jesenski ofenzivi 1943 se je življenje kmalu normaliziralo. Vendar ni bilo več podobno tistemu živahnemu vrenju iz septembrskih dni. Ljudje so se zresnili, prevladalo je treznejše in opreznije presojanje položaja in tisto do neke mere zelo občutljivo spoznanje, da se je treba za vsako svobodo bojevati. Organizacija se je utrdila. Izkušnje iz pretekle ofenzive so bile dobra šola. Aktivisti so se vrnili na svoja mesta sorazmerno naglo, izpraznjena mesta so se brž izpopolnila, položaj pa je zahteval neusmiljeno odmikanje od administrativnih prijemov in šablon, gibčnost in samostojnost ravnanje tako od rajonskih kot od terenskih odborov.

Za aktiviste se je začel velik boj za ljudi, ki jim nisi mogel trenutno nuditi nič otipljivega, stvarnega. Moral si se potopiti vanje in skupaj z njimi oblikovati take razmere, ki bi pomenile vsaj znosno življenje. Pri tem nenehnem, vztrajnem prerivanju, dokazovanju, prepričevanju in tehtanju, kaj je najboljše, najpripravnejše nisi mogel računati na vse ljudi svojega okoliša, določeno število se jih je povsem pasiviziralo, še več, posamezniki so računali na bližnji prevrat, spremembo, čakali so — mi pa nismo mogli čakati. Odveč je bilo računati s tem, da bi vojaške enote razporedili po vseh vaseh in varovali vse osvobojeno ozemlje. Vojaške enote so bile večje skupine, ki so se nenehoma premikale iz kraja v kraj, nazadnje je spremenjeni položaj zahteval celo skrivne pohode. Množili so se nenadni sovražni napadi z močnejšimi patroljami, z večjimi nemškimi policijskimi oddelki, dokler ni postopoma prišlo do urejenih nastopov organiziranih domobranskih bataljonov. Če k temu dodamo še izzivalne napade posameznih ali pa tudi v manjše skupine združenih skrivačev, vidimo, da ni bilo varno kar meni nič tebi nič hoditi kjerkoli. Res je bilo ozemlje gornjega dela grosupeljskega okrožja v tem času tako zvana »zemlja nikogar« in prepletena z vsakodnevnimi potmi naših in sovražnih patrolj. Vedeli smo, da je treba pričakovati večanje sovražnega pritiska, ki se bo nazadnje manifestiralo v postavitvi nemških posadk.

Predvsem je veljalo to za smer proti Kočevju. Ves december, še bolj pa januar in februar je bil poln manjših in večjih bojev za kočevsko železnico in cesto. Prav nekaj dni, preden smo imeli na Muljavi slovesnost ob stoletnici Jurčičevega rojstva, je XV. brigada skupno z XII. zavzela pomembno sovražno postojansko z Zdenski vasi. Podobnih spopadov, v katerih so nastopali tudi topovi, je bilo vse polno. V tistem času so se blizu nad Stično prikazali že tudi plavogardisti. Kakor se je dogajalo že pred nemško ofenzivo, smo morali biti pripravljeni tudi zdaj na eventualne vpade od nemške meje. Na velikih bojiščih je bilo vse še zelo daleč. Angleži in Amerikanci so se ustavili pri Anziu, Rusi pa so ravnokar prodrli v Bukovino.

V tistem času ni bilo posebno priporočljivo organizirati velike prireditve. Po padcu Zdenske vasi so nemške letalske sile napadle Zagradec ob Krki, misleč na štab XV. divizije, ki pa je bil že drugod, ter Šmihel pri Žezumberku, kjer

je bil sedež VII. korpusa. Vendar je okrožni odbor OF Grosuplje določil, da je treba proslaviti stoletnico Jurčičevega rojstva čim slovesneje. Mogoče bi se tega celo ne lotili, ko bi bili vedeli, kako natančna poročila so imeli domobranski in nemški obveščevalci v Ljubljani.

Tako so na primer 4. marca poročali:

»V Plešivico je prišla XV. brigada, zasedla je hribe okoli Ponove vasi.« (Bilo je točno; po padcu Zdenške vasi se je brigada napotila proti Grosupljemu.)

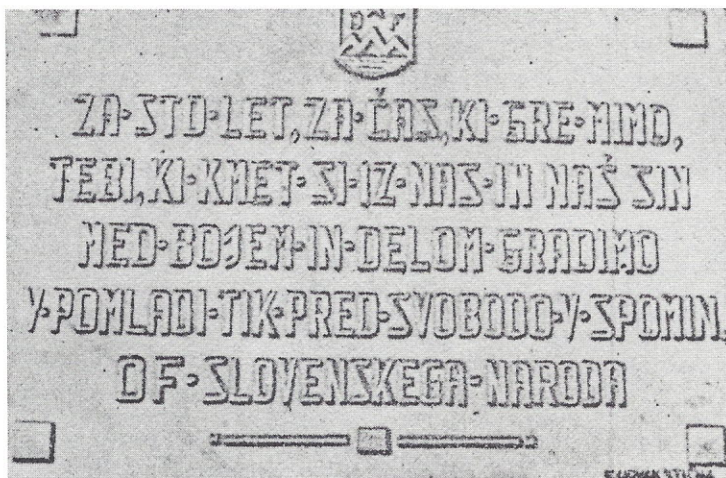
Nekaj dni kasneje so poročali za Stično:

»Komanda mesta Stična se nahaja sedaj v Stični na pošti. Imajo telefonsko zvezo s Krko, Šentvidom in Trebnjim. Rajonski odbor imajo v občinski hiši, Partizani se držijo tudi v stiškem samostanu. Partizanska straža pa je pri Valdetu poleg postaje. 8. marca so imeli v Sokolskem domu miting. Razkopavajo progo.«

Proslavo je okrožni odbor OF poveril posebnemu odboru, ki ga je vodil šolski nadzornik Vilko Kolar. Kot spomin na stoletnico so sklenili vzdati posebno ploščo, ki jo je izklesal kamnosek Novak iz Stične. Po mnogih poskusih z napisom sem napisal nekaj verzov, ki so potem obveljali.

*Za sto let, za čas, ki gre mimo,
tebi, ki kmet si iz nas in naš sin,
med bojem in delom gradimo
v pomladi, tik pred svobodo v spomin*

Proslava je bila 4. marca. Spominjam se, da je ponoči močno snežilo in je bilo treba zjutraj najprej odkidati sneg izpred okrašene hiše. Za govornika smo najprej prosili Ksaverja Meška, ki je živel v stiškem samostanu. Zelo je bil vesel, ko ga je obiskal kot zastopnik okrožnega odbora tov. Kolar, bil pa je bolan in se prireditve ni mogel udeležiti. Pač pa mu je moral v prihodnjih dneh tov. Kolar nadrobno poročati, kako je potekala.

Fotografski posnetek originalne plošče, ki so jo partizani 4. marca 1944 vzdali na steno Jurčičeve rojstne hiše

Kljub snegu se je zbralo mnogo ljudi, starih in mladih. O Jurčiču in njegovem pomenu, o pomenu dobre slovenske knjige za oblikovanje pravega slovenskega človeka in o pomenu Jurčiča za tisti čas bojev in trpljenja sem govoril jaz. Ploščo je odkril v imenu okrožnega odbora OF Vilko Kolar. Recitirali so nekaj pesmi, pionirski pevski zbor pod vodstvom Cvetka Butkoviča pa je zapel nekaj vzpodbudnih pesmi.

Muljava, znana partizanska vas, je tisti dan praznovala, obiskale so jo delegacije bližnjih vojaških enot, vsi pomembnejši politični voditelji; med njimi je treba posebno poudariti sekretarja okrožnega odbora OF tov. Franceta Kimovca-Žigo, ki se je ves čas zavzemal za čim dostojnejšo počastitev znamenitega pisatelja.

V času nenehnih oboroženih spopadov je pomenil ta praznik prijetno osvežitev, vzpodbudo za prihodnost. Saj so nekateri dvomljivci ob postavitvi plošče vseeno izrazili začudenje, češ, kaj mislijo res za vedno ostati tu.

To začudenje so izrazili v prihodnjih mescih tudi domobranci, ko so v začetku julija vpadli na Muljavo, demolirali partizansko šolo pri Obrščaku, z vso vnelo iskali partizanskega učitelja Cvetka Budkoviča, nato pa se spravili nad Jurčičevo hišo. Neki domobranec je hotel s krampom razbiti ploščo, neznan domobranski poročnik pa mu je to preprečil in so ploščo odnesli s seboj. Verjetno so jo potem kje uničili.

Po vojni so ploščo obnovili. Razlikuje se od prvotne le po tem, da nima kamnosekovega podpisa.

Venčeslav Winkler
nekdanji sekretar rajonskega odbora OF v Zagradcu

Pouk telesne vzgoje

PRETEKLOST IN SEDANJOST SI PODAJATA ROKE

Po marksistični misli so ekonomski odnosi temelj, na katerem sloni družbena nadstavba vsake države, tudi socialistične. Ko so slovenski partizanski borci bili narodnoosvobodilni in revolucionarni boj, niso načrtovali le radikalnih sprememb družbenoekonomske ureditve, ampak predvidevali tudi njeno duhovno superstrukturo. Ko je II. grupa odredov bojevala velike bitke pri Muljavi, na Jančah in drugod, ko so za njo druge partizanske enote na našem območju preživljale težke in zmagoslavne trenutke, so predstavniki ljudske oblasti že izdelovali idejni načrt za ustanovitev nižje gimnazije v Stični.

Družbenoekonomski razvoj po vojni je potrdil relevantnost zgodovinskih sklepov in narekoval še nadaljnjo stopnjo, ki je bila realizirana z ustanovitvijo višje gimnazije v tem kraju. Kakor brez revolucionarnega boja med NOB ne bi bile ustvarjene možnosti za začetek naše šole, tako bi brez industrijske rasti tega območja ne bilo ustreznih pogojev za njen napredek in posodobljenje. H kvalitetni rasti stiške gimnazije v zadnjih letih pomembno prispeva njen pokrovitelj IMP Ljubljana.

Idejni načrt bodočega šolskega sistema na tem območju je šele v obrisih, že danes pa prisotna skrb nosilcev tradicij II. grupe odredov in predstavnikov IMP za njegov kontinuiran napredek. Tako si v tem primeru preteklost in prihodnost podajata roke in zato praznovanje 30-letnice gimnazije v Stični ne more mimo tako pomembnih dejavnikov za njeno rojstvo in napredek.

II. GRUPA ODREDOV je bila ustanovljena 1. maja 1942 na Kremenjaku pri vasi Sela Šumberk. Nastala je iz treh bataljonov 1. Štajerske partizanske brigade, ki je bila ustanovljena na istem mestu že 5. aprila 1942. Po predhodni ustanovitvi I. in II. Proletarske brigade je to bila tretja brigada v sestavi partizanske vojske v Jugoslaviji.

Na dan ustanovitve je II. grupa odredov imela v svoji sestavi Pohorski in Savinjski odred, na Štajerskem pa je pod njenim vodstvom samostojno deloval še 1. Štajerski partizanski bataljon. Štela je okoli 450 borcev, organiziranih v štiri bataljone, sredi junija pa je njena moč narasla na 850 borcev v šestih bataljoni. Vsi borci so bili prostovoljci — mladinci med 16 in 24 let starosti so predstavljali pretežno večino. Več kot polovica jih je bila proletarskega porekla iz vzhodnih delavskih predmestij Ljubljane in okolice, ostali pa so bili kmečki fantje iz grosupeljsko-stiškega predela in ljubljanski dijaki. Že pred prihodom v partizane so bili vsi organizirani v OF, v prvi polovici maja pa je samo v treh bataljoni na Dolenjskem bilo že 117 članov in kandidatov KPS in 110 članov SKOJ. V svojem pismu z dne 23. aprila 1942 je član Vrhovnega štaba NOPO Jugoslavije tovariš Edvard Kardelj obvestil tovariša Tita tudi o tem, da je to najboljša slovenska partizanska enota in zato tudi kandidat, da postane proletarska brigada.

Posebnost II. grupe odredov, po kateri se je razlikovala od drugih takratnih slovenskih partizanskih enot, je bila v tem, da je nosila naziv teritorialne enote, dejansko pa je to bila prva slovenska operativna enota, z vsemi značilnostmi udarne partizanske brigade, kakršna je bila ustanovljena 5. aprila in je 1. maja spremenila samo naziv, organizacijsko pa se je še bolj okrepila. Polnih pet mesecev je delovala kot monolitna operativna partizanska enota na področjih Dolenjske, Notranjske, Polhograjskih Dolomitov in Gorenjske, od koder so njene enote avgusta 1942 prodrle tudi prek italijanske državne meje ter nekaj dni za tem tudi v avstrijsko Koroško.

V času obstoja II. grupe odredov, do konca leta 1942, je izbojevala ta enota vrsto blestečih in pomembnih zmag nad veliko močnejšimi in bolj oboroženimi nemškimi in italijanskimi okupacijskimi silami. Navedemo naj le nekatere. Poleg tega, da je že maja osvobodila pretežni del severozahodne Dolenjske, je 19. maja 1942 prešla preko nemške okupacijske meje in 21. maja pri Jančah vodila celodnevni boj s tremi elitnimi nemškimi policijskimi bataljoni, se uspešno umaknila iz sovražnikovega obroča in pri tem pobila okoli 70 nemških policistov ter zaplenila precej avtomatskega in drugega orožja in opreme. Od 6. do 12. junija je pri Muljavi vodila izredno uspešne boje, ko je odbila vse napade italijanskih pehotnih, tankovskih in artilerijskih enot, nato prešla v protinapad in obkolila okoli 4000 italijanskih vojakov. Ti so se celih pet dni branili z vsem svojim orožjem in podporo letalstva ter so se šele šesto noč uspeli prebiti skozi partizanski obroč, nakar so z motorizacijo in vlaki pobegnili v svoje garnizije. Med potjo proti Gorenjski je II. grupa ob napadu na vlak pri postaji Verd razbila italijansko zaščito in spremstvo ter osvobodila 332 ljudi, ki so jih Italijani peljali iz ljubljanskih zaporov v internacijska taborišča v Italiji. Po tej akciji je grupa vodila uspešne boje in je odbila vse italijanske napade na področju Polhograjskih Dolomitov, nakar se je prebila prek okupacijske meje in dva meseca izvajala akcije ter vodila boje na področju Gorenjske ter se po težkih preizkušnjah preko Karavank, dela Koroške in Kamniških Alp prebila na Štajersko. Po prihodu na Štajersko je, čeprav je bila že močno oslABLJENA, II. grupa takoj nadaljevala z akcijami ter napadi, dosegla pomembne uspehe in se še isto jesen okrepila ter razširila oborožen narodnoosvobodilni boj na celotnem področju Štajerske.

Ob hudih vojaških porazih, ki jim jih je prizadejala II. grupa odredov od aprila do decembra 1942, pa so nemški in italijanski okupatorji doživeli še večji moralno politični udarec in poraz. Ta je bil še posebno pomemben, ker so ga doživeli prav v času, ko so dosegali in razglašali svoje največje uspehe na svetovnih bojiščih, ko se je njihov propagandni aparat z vsemi sredstvi najbolj na široko ustil o nepremagljivosti fašističnih oboroženih sil. Zmage enot II. grupe v bojih pri Jančah, pri Muljavi, Verdu, v Dolomitih, na Gorenjskem, Koroškem in Štajerskem so to sovražno propagando v okupirani Sloveniji popolnoma ovrogle in so postale pomemben faktor v mobilizaciji novih sil za boj proti okupatorjem.

Druga grupa odredov je bila tudi kadrovsko jedro slovenske partizanske vojske ter je tudi kot taka odigrala zelo pomembno vlogo. V jeseni 1942. leta je glavno poveljstvo tri njene bataljone razdelilo v prve tri slovenske partizanske brigade. Večina teh borcev je bila postavljena na razna vodilna mesta od komandirjev vodov do komandantov bataljonov, da bi svoje bogate bojne izkušnje lahko koristno uveljavljali in jih posredovali tudi drugim. V zadnjih dveh letih je bila večina borcev in starešin nekdanje II. grupe odredov že razporejena

skoraj po vseh slovenskih partizanskih enotah in štabih vseh stopenj, kjer so jim bile zaupane odgovorne vojaške, politične in upravne dolžnosti. Najvidnejše položaje v NOV in telesih ljudske oblasti so prevzeli zlasti tovariši: Franc Rozman, Dušan Kveder, Peter Stante in Franc Poglajen.

Vojno je preživela le tretjina nekdanjega starešinskega in borčevskega sestava II. grupe odredov. Devet jih je doseglo generalske čine različnih stopenj, vsi preostali pa ostale oficirske čine. Prek 200 pripadnikov II. grupe odredov je nosilcev »Spomenice 1941«, iz njenih vrst in iz enot, iz katerih je II. grupa nastala, pa je 35 borcev proglašanih za narodne heroje.

(Sestavil odbor II. grupe odredov NOV in POS)

Šola mora biti povezana z okoljem. To je eden temeljnih pedagoških principov, ki ga mora upoštevati vsaka vzgojnoizobraževalna ustanova. Delovna organizacija IMP Ljubljana, zlasti še TOZD Livarna Ivančna gorica, je pokazala velik posluh za potrebe stiške gimnazije in seveda mislila tudi na svoje bodoče kadre, ko je v letu 1972 prevzela pokroviteljstvo nad to edino srednješolsko ustanovo v Stični. Od tedaj imamo z IMP najtesnejše stike, zlasti TOZD Livarna Ivančna gorica nam zelo veliko pomaga:

sprejema naše dijake na počitniško prakso, daje možnosti za poučne ekskurzije, na njihovem konkretnem vzorcu se dijaki seznanjajo s samoupravljanjem in ne nazadnje daje gimnaziji finančno podporo pri nabavi učil za posodobljenje pouka. Njeni predstavniki sodelujejo v samoupravnih organih šole in tako prispevajo k njihovi večji učinkovitosti.

Dijaki in delovna skupnost gimnazije poskušajo vračati dolg po svojih sposobnostih. Predvsem ob državnih in drugih praznikih prirejajo kulturne in zabavne programe za delavce svojega pokrovitelja. Upamo pa tudi, da se bodo mnogi dijaki odločili za tako smer študija, da bodo lahko opravljali svoje poklice v različnih TOZD IMP. Veseli smo, da se obojestranski odnosi lepo

IMP-Ljubljana je prevzelo pokroviteljstvo nad gimnazijo Josipa Jurčiča

razvijajo in še posebej nas vesele uspehi velike delovne skupnosti IMP, kar je razvidno tudi iz naslednjega informativnega zapisa glavnega direktorja IMP Ljubljana:

IMP — industrijsko montažno podjetje — Ljubljana je ustanovil Prezidij ljudske skupščine LRS dne 28. avgusta 1947. leta. Minulo obdobje predstavlja izreden vzpon v količinskem in kakovostnem smislu: iz množice tedaj ustanovljenih podjetij v Jugoslaviji je IMP postalo eno največjih v svoji stroki (prvo ali drugo, izmenično po letih). Število zaposlenih danes znaša 3.900 delavcev in 660 vajencev.

Hiter razvoja našega gospodarstva in uspešno vključevanje v mednarodno delitev dela (z izvajanjem investicijskih del v inozemstvu in blagovnim izvozom naših proizvodov) je postavljalo pred delovni kolektiv IMP potrebo po močni tehno-ekonomski strukturi. Zasedovanje teh tendenc je zahtevalo organizacijske prijeme, ki so vodili v specializacijo in kompleksnost proizvodnega programa.

Poslovni predmet IMP Ljubljana je izvajanje zaključnih **montažnih** del (notranje instalacije) pri gradnji industrijskih objektov in strojev, javnih in stanovanjskih zgradb, turističnih in poslovnih objektov, bolnic in drugih oblik družbenega standarda; v strukturi izvedbenega procesa so tudi industrijske dejavnosti: tovarne regulacijskih armatur in aparatov, livarna sive litine in nodularne litine, tovarna elektronaprav šibkega in jakega toka, tovarna komfortnih klima naprav, tovarna instalacijske opreme in tovarna strojne gradbene opreme; dejavnost poslovnega predmeta sega tudi na področje **projektiranja** vseh vrst notranjih instalacij, ki so sicer temeljna dejavnost montažnih storitev našega podjetja; in končno je še **zastopniška** dejavnost, ki mora perspektivno služiti kot posebna oblika poslovno tehničnega sodelovanja. Delovna skupnost strokovnih služb sporazumno izvaja dela skupnega pomena za vse združene TOZD.

IMP Ljubljana je organizacija združenega dela v gospodarskem sistemu SFRJ. Podjetje združuje trinajst TOZD in delovno skupnost strokovnih služb. V teh oblikah samoupravljanja združenega dela delavci IMP svobodno združujemo svoje delo in sredstva družbene reprodukcije, z obojim pa si zagotavljamo svoj družbenoekonomski položaj pri delu, doma in v družbi sploh. Svoja no tranja razmerja v TOZD in podjetju urejamo s samoupravnim sporazumom o združevanju v delovno organizacijo IMP, s statuti TOZD in podjetja in z drugimi splošnimi akti.

Času, ki ga živimo, verjetno najbolj ustreza karakteristika izrednega prodora tehnologije. Gre torej za problem proizvodnih procesov, ki jih je treba uvesti in se nanje opreti. Najvidnejše uspehe pri osvajanju novih znanj, proizvodov in tehnologij sploh beležimo v IMP na naslednjih področjih:

- ovojitev proizvodnje **nodulirane litine**, ki ima izredne mehanske lastnosti, zaradi katerih nastopa kot substitut za jeklo-litino, v številnih primerih pa je sploh primernejša uporaba nodularne litine;
- proizvodnja **elementov regulacije** za prezračevanje, klimatizacijo in ogrevanje;
- osvojitve **elektronskega avtomata z integriranimi vezji** sistema CMOS (Compatible Metal-Oxial-Semiconductors) za uveljavljanje avtomatizacije upravljanja v procesni industriji;

- proizvodnja zahtevnih in visoko kakovostnih sredjenapetostnih **odklopnikov**, nizkonapetostnih ločilnih in odklopnih stikal, stikalnih naprav za transformatorske postaje;
- proizvodnja **televizijskih oddajnikov in pretvornikov** črno bele in barvne slike (kanali 1—3, 5—12, 20—60) največjih moči; logični zaključek prenosa TV signala pomeni proizvodnja skupinsko antenskih naprav (oddajnik — pretvornik — antena — ojačevalnik — koristnik signala);
- proizvodnja tipiziranih **sanitarnih** vozlov, ki omogočajo delavniško predpripravo tlačnih, odtočnih, električnih in ventilacijskih instalacij.

Posledica in priznanje našim dosedanjim naporom, ki se med drugim odražajo tudi v delovni usposobljenosti zaposlenih in v poslovnosti do partnerjev, je pridobljeni renome med poslovnimi krogi, doma in v tujini. Ob tem kaže poudariti, da smo se vseskozi izogibali stremljenju po trenutno doseženih rezultatih in da nam je v vsej dosednji zgodovini IMP predstavljal največjo vrednost delovni človek. Zato je bila in je vsa skrb posvečena najprej njemu, njegovim delovnim in življenjskim pogojem in v tem je jedro naših uspehov. Samo človek — dober delavec, tako fizični kot umski, je sposoben ustvariti razliko v kakovosti dela. To seveda pomeni, da smo vseskozi skrbeli za ustvarjanje ugodnega delovnega okolja, kot možnost, ki omogoča oblikovanje sprememb in njih sprejemanje.

V sklopu OZD IMP Ljubljana deluje tudi TOZD Livarna Ivančna gorica. Ta kolektiv je v zadnjih letih napravil največji napredek od vseh TOZD v OZD IMP Ljubljana. Pred nekaj leti še neznana livarna spada danes po svoji sposobnosti in tehnični opremljenosti v sam vrh livarske industrije v Jugoslaviji. Svoje proizvode že tri leta uspešno izvažata na Švedsko, v Zahodno Nemčijo in Italijo. Z željo nenehnega napredka in uvrščanja med napredne svetovne livarne je ta 230-članski kolektiv že leta 1972 začrtal svojo perspektivo za naslednjih nekaj let.

Med knjižnimi policami

Investicijski program, sprejet leta 1972, je predvideval izgradnjo novih kapacitet na nivoju najsodobnejše svetovne livarske tehnologije. Zaradi tega so bile v letu 1973 izvršene vse priprave za pričetek gradnje. Izdelani so bili glavni projekti, finančna konstrukcija in seveda zagotovljena potrebna finančna sredstva. Tako je ta razmeroma mlad kolektiv v maju leta 1974 pričel z gradnjo oz. izvajanjem svojega srednjeročnega razvojnega programa. Z omenjenim programom, katerega idejni vodja je dolgoletni direktor TOZD Valentin Mendiževc, kateremu gre tudi velika zasluga za tako nagel razvoj tega kolektiva, je predvidena izgradnja nove livarne za proizvodnjo nodularne litine z letno kapaciteto 6.000 ton. Za to proizvodnjo in kapaciteto je bila izbrana deloma ameriška in zahodnonemška tehnologija. S tozadevno opremo in agregati bo kolektiv lahko konkurenčen na vseh svetovnih tržiščih, saj bo dosežena v povprečju ameriška produktivnost. Z več kot 100 % povečanjem letnih kapacitet bo kolektiv kadrovsko porastel le za 30 % in bo do konca leta 1975 štel okoli 300 članov.

Zato ni naključje, da bo ta mladi a izredno delavni in ambiciozni kolektiv letos ob 30-letnici zmage nad fašizmom slavil svoj do sedaj največji uspeh, saj bo prav ta dan uspešno zaključil svoj investicijski program in ga izročil svojemu namenu. Tega pa se ne veselijo samo člani kolektiva, temveč vsi delovni ljudje v občini, saj bo to največji in najsodobnejši proizvodni kolektiv v tej občini, z velikimi perspektivami za bodočnost.

Posebej velja omeniti pomembnost povezovanja gospodarstva in združevanja sredstev na nivoju organizacije združenega dela, saj je prav to v veliki meri omogočilo takšen napredek tega kolektiva.

Delovni uspehi pa so znani tudi prosvetnim delavcem tega kraja in zato so zaprosili kolektiv TOZD Livarna Ivančna gorica za pokroviteljstvo nad gimnazijo »Josipa Jurčiča« v Stični. To pokroviteljstvo je kolektiv prevzel dne 24. 5. 1972. Namen pokroviteljstva je obojestransko sodelovanje tako, da se učno-vzgojni proces čim tesneje povezuje z gospodarstvom. Kolektiv Livarne pomaga gimnaziji tudi s finančno pomočjo za nabavo učil in modernih učnih pripomočkov. Dijaki gimnazije pa sodelujejo v livarni ob raznih svečanostih s svojim kulturnim programom. TOZD Livarna Ivančna gorica se vključuje tudi v program Krajevne skupnosti Ivančna gorica. Sodeloval je pri gradnji otroško-varstvene ustanove v kraju, pri gradnji kanalizacijskega omrežja v naselju, delno pa je financiral v letu 1974 tudi javno razsvetljavo v Ivančni gorici.

Stanko Krumpak

Povezal: Mihael Glavan

Gimnazija »Josipa Jurčiča« Stična se zahvaljuje vsem delovnim organizacijam, posebno IMP Ljubljana in Sob Grosuplje, ker so s svojim prispevkom omogočile izid tega zbornika.